

Wanda Czarnota

Międzynarodowy wymiar harcerstwa – rys historyczny

HARCERSTWO

*Rocznik naukowy Muzeum Harcerstwa
nr 1, 2018, s. 57-83*

Harcerstwo jako polska wersja skautingu – największego ruchu społecznego XX wieku – przyjęło na siebie misję przygotowania polskiej młodzieży do życia w świecie. Wychowanie metodą skautową, zbudowane na Prawie i Przyrzeczeniu, uczyło odpowiedzialności nie tylko za siebie i swoich bliskich, lecz również za społeczności lokalne, narodowe i międzynarodowe oraz za podtrzymywanie tradycji narodowych, nawiązywanie i utrzymywanie przyjaźni między ludźmi bez względu na występujące między nimi różnice etniczne i społeczne. Sposób, w jaki harcerstwo wypełniało to dobrowolne zobowiązanie wychowania skautowego, to interesujący temat dla historyków ruchów społecznych. Niniejsza krótka rozprawa stanowi próbę zarysu stuletniej historii harcerstwa z perspektywy jego przynależności do światowego ruchu skautowego i być może zachęci badaczy do podjęcia pełniejszych opracowań.

Dla jasności wywodu sto lat harcerstwa podzieliłam na 4 podokresy. Pierwszy z nich to czas od organizowania pierwszych drużyn skautowych (1910/1911) do powstania Związku Harcerstwa Polskiego w odrodzonej Polsce (1918). W drugim okresie ZHP działał jako Organizacja Harcerzy i Organizacja Harcerek pod wspólnym Naczelnictwem, ale z oddzielnymi Głównymi Kwaterami – męską i żeńską (1919-1949). Trzeci okres przypada na lata Polski Ludowej 1957-1989, a czwarty obejmuje dwudziestopięcioletnie polskiej transformacji (1990-2015). Omawiany temat zawiera trzy kluczowe zagadnienia przewijające się w całym stuleciu – harcerstwo w światowym ruchu skautowym, kontakty ZHP z innymi zagranicznymi organizacjami skupiającymi dzieci i młodzież oraz harcerstwo polskie poza granicami. Zagadnienia te, jak to w historii bywa, przeplatają się wzajemnie. Porządek chronologiczny, mimo iż konieczny, okazał się niewystarczający.

fot. 1. Pittsburg 1915. Zjazd i kurs naczelników okręgowych Związku Sokolstwa Polskiego w Ameryce z udziałem Andrzeja Małkowskiego

PIERWSZE KROKI SKAUTINGU POLSKIEGO

ROLA ANDRZEJA I OLGII MAŁKOWSKICH
JAKO EMISARIUSZY HARCERSTWA W ŚWIECIE

Ruch skautowy na ziemiach polskich od samego zarania miał międzynarodowe implikacje, szersze aniżeli wynikać to mogło z historycznie uwarunkowanej konieczności funkcjonowania pod zaborami. Andrzej Małkowski podczas tłumaczenia *Scouting for Boys* Roberta Baden-Powella zachwyił się „genialnymi formami angielskimi”, za co był krytykowany przez organizujące się polskie władze skautowe. Jak pokazała historia, Małkowski nigdy nie podważał konieczności „spolszczenia” skautingu w zakresie lingwistycznym i metodycznym. Zdaniem Edyty Głowackiej-Sobiech entuzjazm pierwszego polskiego skauta dla brytyjskich form pracy znajdował uzasadnienie w przemyślanej strategii. Małkowski uznał, iż związanie się z Brytyjczykami: „[...] uniezależnia Polaków od skautingu rosyjskiego, pruskiego i austriackiego”¹. Zdaniem Tadeusza Strumiłły, gdyby nie bezwzględny upór Małkowskiego, aby: „nie dopuścić do ściągnięcia go (skautingu) na poziom banalnych organizacyjnych wzorów krajowych, [...] kto wie, jakim już dotąd nasze harcerstwo uległoby wypaczeniom i ile lokalnych wariacji by natworzyło”².

Andrzej Małkowski był nie tylko założycielem pierwszych drużyn skautowych w Polsce, ale również pierwszym emisariuszem polskiego skautingu za granicą i współzałożycielem polskiego harcerstwa w środowisku Polonii amerykańskiej.

Wiosną 1912 r. władze skautowe wystąpiły Małkowskiego do Anglii, aby metodą obserwacji uczestniczącej poznał zasady funkcjonowania skautingu. Zadanie wykonywał działając w jednej z miejscowych drużyn i nawiązując kontakty z kadrą instruktorską. Analizował też materiały do-

tyczące skautingu w bibliotece Muzeum Brytyjskiego. Wrócił z Anglii z zaproszeniem od Naczelnego Skauta Świata na Wszechbrytyjski Zlot w Birmingham. Na tym zlocie w 1913 r. polska reprezentacja liczyła 42 skautów i 11 oficerów skautowych z Andrzejem Małkowskim w roli sekretarza (polskie władze skautowe ciągle miały mu coś za złe). Mimo iż uczestnicy pochodzili głównie z zaboru austriackiego – reprezentowali całą Polskę. Baden-Powell zaakceptował występowanie naszej reprezentacji pod sztandarem państwa polskiego, którego nie było na mapie Europy, a samego Małkowskiego uhonorował Złotym Skautowym Medalem Zasługi (jak widać, Naczelnicy Skaut niczego nie miał mu za złe)³.

Jesienią 1915 r. na zaproszenie dr. Teofila Starzyńskiego, prezesa Związku Sokołów Polskich w Ameryce, Olga i Andrzej Małkowsky wyjechali do Chicago. Andrzejowi zaproponowano zorganizowanie drużyn skautowych wśród młodzieży polonijnej i tytuł Skautmistrza Sokolstwa Polskiego w Ameryce⁴. /fot. 1/. Opracował on wówczas Regulamin wewnętrzny dla polskich drużyn skautowych Związku Sokołów Polskich w Ameryce oraz przygotował i wydał broszurę zatytułowaną *O wychowanie skautowe*⁵, w której Olga napisała rozdział *Skautostwo dla dziewcząt*. Doświadczenie pracy ze skautami za oceanem wywołało w nim refleksje dotyczące kształtu ideowego harcerstwa w Polsce i wizerunku harcerza. Nie wykorzystał tego w praktyce, bo wojna inaczej pokierowała jego losami.

Olga Drahonowska-Małkowska była nie tylko założycielką pierwszej drużyny skautek i współtwórczynią wielu następnych. Była także autorką pieśni harcerek i propagatorką idei skautowej w placówkach oświatowych dla dziewcząt⁶ oraz ambasadorką harcerstwa w światowym ruchu

1. Głowacka-Sobiech E., Twórcy polskiego skautingu – Olga i Andrzej Małkowsky, Wyd. Poznańskie 2003, s. 83.

2. Strumiłło T., „Harc mistrz”, 1919, nr 5., s. 1.

3. Medal znajduje się w Muzeum Historycznym m. Krakowa w Pracowni Dziejów Harcerstwa (sygn. MHK 11H).

4. Giertych J., Harcerstwo polskie zagranicą, w: „Harc mistrz” 1924, nr 6, s. 64-65.

5. Daszkiewicz R. K., Harcerstwo polskie poza granicami Kraju od zarania do 1930 roku w relacjach i dokumentach, wyd. KUL, Lublin 1983, s. 149.

6. Fidler-Morawcowa M., (red.), Olga Małkowska Harcistrzyni Rzeczpospolitej. Życiorys i wspomnienia, Kraków 1989, s. 31-32.

skautowym. Misję budowania wizerunku polskiego harcerstwa w skautingu żeńskim rozpoczęła w Torquay, gdzie po tragicznej śmierci Andrzeja dostała pracę w szkole prowadzonej przez zakonnicę⁷. Podjęła wówczas współpracę z międzynarodowym ruchem skautowym, którą kontynuowała po powrocie do kraju. Jej wystąpienie na konferencji w Cambridge (1922) wywołało zainteresowanie Polską. Szkočka arystokratka Violet Mason postanowiła poznać bliżej polski skauting⁸. Znajomość nawiązana podczas konferencji przerosła się w dożgonną przyjaźń. Za namową Mason latem 1923 r. Małkowska prowadziła w Tatrach obóz wędrowny z udziałem skautek z zagranicy⁹. Angielka zafascynowana ekspresją Olgi, gdy poznała jej marzenia i plany dotyczące założenia placówki wychowawczej prowadzonej metodą skautową, w znaczącym stopniu wzięła na siebie koszty realizacji tego pomysłu. Otwarcie Harcerskiej Szkoły Pracy w Sromowcach Wyżnych nazywanej Dworkiem Cisowym, nastąpiło w 1925 r. Po tym wydarzeniu Małkowska wybrała się w podróż po Stanach Zjednoczonych z cyklem wykładów, aby zarobić na utrzymanie szkoły. Z wyprawy, podczas której zarabiała również publikacjami w „Children’s Newspaper”¹⁰, przywoziła 5000 dolarów na wyposażenie szkoły.

Inicjatywa pedagogiczna Małkowskiej wspierana przez Mason znana była w światowym ruchu skautowym. Dworek Cisowy aż do wybuchu II wojny światowej uważany był za międzynarodową stanicę skautek. Zagraniczne drużyny organizowały obozy w polskich górach, wykonywały różne prace na terenie szkoły i przyczyniały się do jej utrzymania swymi datkami. Umacniało

to autorytet Olgi Małkowskiej w skautingu żeńskim.

W lipcu 1928 r. na II Zlocie Narodowym Harcerek w Rybieniu nad Bugiem Małkowska opiekowała się gośćmi zagranicznymi. W sierpniu 1932 r. prowadziła VII Światowej Konferencji Skautek zorganizowanej w Polsce na Buczu¹¹.

W 14 listopada 1939 r. w Głównej Kwaterze Przewodniczek i Skautek w Londynie Olga Małkowska – ambasadorka harcerstwa w skautingu – odebrała z rąk przyszłej królowej angielskiej Elżbiety II Brązowy Krzyż Zasługi za działalność w ruchu skautowym¹². /fot. 2/.

POLSKIE DRUŻYNY SKAUTOWE W KRAJACH ZABORCÓW

Polskie zastępy i drużyny skautowe w krajach zaborców zakładali przeważnie studenci. Pierwszą drużynę akademicką w Berlinie zorganizował Tadeusz Strumiłło. Dużą aktywność mimo półjawnej działalności i ciągłych konfliktów z władzami pruskimi przejawiali skauci i skautki w Poznaniu. Podejmowane przez Niemców próby wcielenia polskich drużyn skautowych do organizacji przysposobienia wojskowego nie powiodły się – drużyny pozostały samodzielne.

Intensywnie rozwijał się polski skauting na terenie Rosji. Kierował nim Stanisław Sedlaczek. Pierwsze zastępy skautowe w Kijowie zakładali Stefan Radomski i Władysław Nekrasz, w Moskwie – Jadwiga Falkowska i Zofia Karpińska de Callier oraz Kazimierz Lutostawski, w Piotrogradzie Zofia Olszamowska i Władysława Perzanowska oraz Stanisław Popławski i Bohdan Wyganowski. W 1916 r. na zjeździe w Kijowie okazało się, że w 37 środowiskach na terenie cesarstwa Rosji działało 2350 harcerek i harce-

7. Zawadzka A., Gawędy o tych, które przewodziły, cz. 1., wyd. HBW „Horyzonty”, Warszawa 2001, s. 31; por. O. Małkowska, Zapiski, część II, Zakopane 1967, maszynopis, s. 49.

8. Violet S. Mason swoje spotkanie z Polską opisała w książce *Land of the Rainbow – Poland and Her People*, która miała aż trzy wydania (1933, 1934, 1941). Ukazały się też dwa wydania (1948 i 1992) innej pozycji tej autorki *Polish Legends*, zob. O. Małkowska, *Materiały, Wspomnienia*. Dworek Cisowy, Muzeum Tatrzańskie im. dra T. Chałubińskiego w Zakopanem, sygn. AR/NO/636; por. E. Głowacka-Sobiech, op. cit., s. 165.

9. Kasprzycka Z., *Wędrowny obóz w Tatrach 1923*, (w:) M. Fidler-Morawcowa, (red.), op. cit., s. 33; zob. też: E. Głowacka-Sobiech, op. cit., s. 162-163.

10. Głowacka-Sobiech E., op. cit., s. 171-172.

11. Zawadzka A., *Szkoła Instruktorska Harcerstwa Żeńskiego na Buczu*, HBW „Horyzonty” Warszawa 2000, s. 9-11.

12. Seweryn-Spławska W., *Harcerki w ZHP. Początki i osiągnięcia w Kraju oraz lata 1939-1949 poza Krajem*, Wyd. Główna Kwatera Harcerstwa ZHP poza Krajem, Londyn 1993, s. 97.

rzy, w roku następnym ta liczba wzrosła dwukrotnie, a dwa lata później przekroczyła 10 tysięcy¹³.

W trudnych konspiracyjnych warunkach działały zastępy skautek i skautów polskich w Wilnie. W roku 1916 były tam 4 drużyny i koedukacyjna Komenda Skautowa. Harcerstwo powstało też w Odessie, gdzie

pierwsze zastępy założyły Janina i Zofia Tworkowskie oraz w Kujbyszewie, gdzie drużynowymi byli Leopold Chrome, Marek Grabowski i Szczęsna Szyperska. W latach 1917-1919 w Omsku na Syberii działał hufiec harcerski skupiający trzy drużyny, które prowadzili Piotr Ebelli Ebiełłow, Jan Szydlik i Jadwiga Romejko¹⁴.

ZHP W ŚWIATOWYM RUCHU SKAUTOWYM (1920-1950)

W powstałym w 1918 r. Związku Harcerstwa Polskiego przy obu Głównych Kwaterach – Harcerek i Harcerzy – istniały wydziały międzynarodowe. Przechodziły one w dwudziestolecie międzywojennym zmiany nazw i kompetencji. Zawsze jednak ich podstawowym zadaniem było utrzymywanie kontaktów z organizacjami skautowymi w innych krajach i wspomaganie jednostek harcerskich działających poza granicami Polski.

Zapis statutowy dotyczący wychowania międzynarodowego umieszczony został dopiero w 1936 r. i głosił on w § 4, pkt d): „ZHP ma na celu [...] pomoc w pracy harcerskiej polskiej młodzieży poza granicami kraju i współdziałanie z międzynarodowym ruchem skautowym”¹⁵.

W latach 1913-1949 na terenie Polski oprócz kilku organizacji harcerskich działała jedna organizacja skautowa – Haszomer Hacair (Młody Strażnik), skupiająca młodzież żydowską świadomą swej odrębności narodowej, językowej i kulturowej¹⁶.

Oficjalna współpraca ZHP z ruchem skautowym rozpoczęła się pod koniec 1919 r. Grupa instruktorów harcerskich uczestnicząca w Misji Wojskowej do Londynu nawiązała kontakt z Komisarzem Międzynarodowym Kwatery Skautowej. Harcerze odwiedzili wówczas ośrodkę pracy skautowej w An-

glii i uczestniczyli w paradzie z okazji „Święta Lorda Majora”¹⁷. Złożyli też wizytę Naczelnemu Skautowi, jak uczynił to Małkowski w 1912 r. Wyjechali z Londynu z zaproszeniem na I Międzynarodowy Zlot Skautów. Zlot ten odbywał się w 1920 r., gdy Polska znajdowała się w stanie wojny z bolszewikami. Harcerze bronili granic Rzeczypospolitej i nie pojechali do Anglii. W roku 1928 na dorocznym przyjęciu organizowanym dla narodowych komisarzy skautowych poseł Rzeczypospolitej w Londynie wręczył Naczelnemu Skautowi Świata przyznany mu przez rząd polski Krzyż Komandorski z Gwiazdą Orderu Polonia Restituta. W sierpniu 1933 r. Robert Baden-Powell i jego żona Naczelną Skautka Świata złożyli wizytę w Gdyni, podczas której byli gośćmi obozu harcerek na Polanie Redłowskiej. W okresie II Rzeczypospolitej instruktorki Organizacji Harcerek i instruktorki Organizacji Harcerzy brali czynny udział w obradach międzynarodowych konferencji skautowych, wygłaszając na nich referaty, które spotykały się z zainteresowaniem i uznaniem słuchaczy¹⁸. Harcerstwo w światowym skautingu było nie tylko dostrzegane, lecz także cenione, czego dowodzi wybór polskich instruktorów do władz międzynarodowych. Podczas V Światowej Konferen-

13. Błażejowski W., *Z dziejów harcerstwa polskiego (1910-1939)*, wyd. MAW, Warszawa 1985, s. 115-116.

14. Tamże, s. 125-126.

15. Statut ZHP, wyd. HBW, Warszawa 1936, s. 8.

16. Fietkiewicz O., *Leksykon harcerstwa, MAW, Warszawa 1988*, s. 154.

17. Błażejowski W., *op. cit.*, s. 148.

18. Błażejowski W., *op. cit.*, s. 179, 191, 219, 236, 254-255, 277, 291; zob. też: Zawadzka A., *Dzieje harcerstwa żeńskiego w Polsce w latach 1911-1949*, Warszawa, HBW „Horyzonty”, 2004, s. 83, 118-119, 165, 368.

cji Skautek w Parad na Węgrzech (1928) ukonstytuowało się Światowe Biuro Organizacji Żeńskich i powołano World Association of Girl Guides and Girl Scouts (Światowa Organizacja Przewodniczek i Skautek). Jedną z 9 członkiń Komitetu Światowego WAGGGS została wówczas Olga Małkowska. Uhonorowano w ten sposób osiągnięcia polskiego harcerstwa i jej osobiste zasługi dla skautingu¹⁹. W 1933 r. podczas VII Konferencji Skautowej w Gödöllő członkiem Międzynarodowego Komitetu Skautowego został Tadeusz Strumiłło.

Ważnym wydarzeniem w międzynarodowej trajektorii ZHP było powierzenie Organizacji Harcerek przygotowania w 1932 r. VII Światowej Konferencji Skautek. Konferencja odbyła się na Buczu pod przewodnictwem Olgi Małkowskiej. / *fot. 3/*. Uczestniczyły w niej reprezentantki organizacji skautek z 23 krajów. Na wniosek Polek podjęto wówczas decyzję o corocznym w dniu 22 lutego upamiętnianiu urodzin twórców skautingu wpłatą 1 grosika (centa, pensa...) przez każdą skautkę na rzecz organizacji światowej. W przerwie obrad delegatki odwiedzały drużyny harcerek obozujące na Buczu. W 4 numerze „Skrzydła” z 1933 r. cytowano fragment artykułu z pisma instruktorek angielskich, w którym Naczelna Skautka lady Olave Baden-Powell dokonała oceny konferencji na Buczu i towarzyszącego jej programu: „Nigdy, nawet w najśmielszych marzeniach, nie byłybyśmy w stanie wyobrazić sobie czegoś równie miłego, jak to, co przygotowano dla nas w Polsce. Nigdy nie będziemy dość wdzięczne względem każdej z tych tak bardzo zapracowanych instruktorek, które ofiarowały nam swój czas i swoją przyjaźń”²⁰.

POLSKIE REPREZENTACJE NA
MIĘDZYNARODOWYCH KONFERENCJACH
I ZŁOTACH SKAUTOWYCH

W międzywojniu harcerki i harcerze uczestniczyli we wszystkich Jamboree – światowych zlotach skautów (oprócz pierwszego w 1920 r.). Do każdego z tych wyjazdów przygotowywano się bardzo starannie, ćwicząc skautową sprawność, doskonaląc znajomość języków oraz obmyślając sposoby zaprezentowania historii Polski i naszych zwyczajów pozostałym uczestnikom zlotu. Spektakularnym sukcesem zakończył się jeden z pokazów podczas IV Jamboree w Gödöllő na Węgrzech (1933). ZHP reprezentowało tam 1011 harcerzy – uczestników zlotu i 109 harcerek (gości). Harcerze trzymając polskie flagi ustawili się na arenie zarysowując kontury państwa polskiego, wewnątrz tej „mapy” harcerze i harcerki odgrywali obrzędy regionalne i tańce ludowe. W kronikach odnotowano, że pokaz polskiej reprezentacji filmował sam Naczelny Skaut²¹.

Przy okazji Jamboree, w których uczestniczyły reprezentacje wszystkich organizacji skautowych, miały miejsce inne jeszcze międzynarodowe zgromadzenia. Zwyczajowo na przykład odbywały się zebrania organizacji należących do Biura Słowiańskiego, konferencje regionów, zloty roversów (starszych skautów) czy światowe konferencje skautowe. Pozwalało to na wspólną podróż z kraju na taki wielopłaszczyznowy meeting, pozwalało również zaobserwować, jak dalece dyskutowane „prawdy o skautowaniu” sprawdzają się w życiu. Powrót ze zlotu był okazją do zwiedzania krajów, przez które wiodła droga do domu. W latach 30. harcerki i harcerze byli aktywnymi uczestnikami międzynaro-

fot. 2. Londyn 1939. Olga Małkowska odbiera z rąk przyszłej królowej angielskiej Elżbiety II Brązowy Krzyż Zasługi za działalność w ruchu skautowym

19. de Callier Z., Komitet Międzynarodowy, w: „Skrzydła” 1930 r., nr 1, zob. też: Druhna Oleńka – Olga Małkowska Harcmistrzyni Rzeczypospolitej, wyb. i red. M. Fidler – Morawcowa, Z. Florczak, A. Krassowska-Olszańska, wyd. Główna Kwaterna Harcerek, Londyn 1988, s. 78; por. A. Zawadzka, 2001, op. cit., s. 47.

20. Fragment wypowiedzi zamieszczonej w piśmie angielskich skautek, cytata: „Skrzydła” 1933, nr 4, s. 7.

21. Błażejowski W., op. cit., s. 253-255; A. Zawadzka, op. cit., 2004, s. 165-166, 368.

fot. 3. Bucze 1932,
VII Światowa
Konferencja
Skautek pod
przewodnictwem
Olgi Małkowskiej

dowych zlotów, a skautki i skauci przyjeżdżali do Polski na zloty organizowane przez ZHP. Polscy instruktorzy i instruktorki współorganizowali międzynarodowe konferencje i wygłaszali na nich referaty. Oto kilka przykładów zaangażowania Związku Harcerstwa Polskiego w ruch skautowym:

- W roku 1931 podczas zlotu roversów w Kanderstegu delegacja polska ofiarowała Międzynarodowemu Klubowi Alpejskiemu umeblowanie wnętrza izby śląskiej.
- W roku 1932 ZHP zorganizował Międzynarodowy Zlot Skautów Wodnych w Garczynie na Pomorzu, w którym uczestniczyli skauci-żeglarze z Anglii, Francji, Łotwy i Węgier. Zlot odwiedził Hubert Martin, dyrektor Międzynarodowego Biura Skautowego. Po zakończeniu zlotu skauci brali udział w wycieczkach po Polsce ²².
- W roku 1932 na Buczu odbyła się opisana wyżej Światowa Konferencja Skautek.
- W 1934 r. Aleksander Kamiński prowadził w Brennej międzynarodowy kurs dla zuchmistrzów z siedmiu państw europejskich (Anglia, Francja, Jugosławia, Czechosłowacja, Estonia, Węgry, Łotwa).
- W roku 1935 w Jubileuszowym Zlocie ZHP w Spale uczestniczyło 259 skau-tek i 1138 skautów z wielu krajów oraz harcerze polscy z zagranicy.
- W 1937 r. podczas Jamboree w Holandii instruktorzy ZHP wykazali się znaczną aktywnością ²³:
 - Tadeusz Strumiłło został ponownie członkiem Międzynarodowego Komitetu Skautowego,
 - Aleksander Kamiński prowadził konferencję programową o ruchu wilczę-
cym,

- Zbigniew Trylski wygłosił odczyt na IX Kongresie Skautowym w Hadze,
- Ludwik Bar przygotował konferencję poświęconą prasie skautowej, w której wzięło udział ponad 50 redaktorów pism skautowych. Konferencji towarzyszyła wystawa czasopism skautowych w różnych językach. Uczestnikom wręczono opracowany w Polsce „Katalog światowej prasy skautowej”. Efektem tej konferencji było utworzenie Agencji Prasy Skautowej, której prowadzenie powierzono ZHP.

Na jeszcze jedną międzynarodową inicjatywę harcerstwa warto zwrócić uwagę, zwłaszcza że odrodziła się ona pod koniec lat dziewięćdziesiątych XX w. i ciągle trwa. Andrzej Małkowski w drodze powrotnej z Anglii w roku 1912 spotkał się z prof. A. Swojsikiem, gdzie rozmawiali o możliwości współpracy polskiego skautingu i czeskiego junactwa. W roku 1922 Helena Sakowiczówna i Tadeusz Sopoćko brali udział w spotkaniu w Pradze, podczas którego powołano Biuro Skautów Słowiańskich ²⁴. Było ono do 1939 r. ośrodkiem wymiany informacji i współpracy słowiańskich organizacji skautowych. Siedziba Biura znajdowała się w kraju, z którego wywodził się aktualny przewodniczący. W latach 1926-1931 jego przewodniczącym był dr Tadeusz Strumiłło, w latach 1934-1936 dr Michał Grażyński. Z inicjatywy Biura przed wojną odbyły się dwa zloty skautów słowiańskich, w 1931 r. w Pradze i w 1935 r. w Spale. Ideę tych zlotów odrodził w roku 1997 czeski Junak, organizując w Pradze zlot „Fenix” i od tego roku systematycznie odbywają się Zloty Skautów Europy Środkowej (CEI), naprzemiennie w krajach Grupy Wyszehradzkiej. ZHP organizował je w 1998, 2008 oraz w roku 2016 ²⁵.

22. Błażejowski W., op. cit. s. 243-244.

23. Błażejowski W., op. cit., s. 307-308.

24. Konopacki E., Kwiatkowski T., Jamboree w Holandii, Warszawa 1938; zob. też. Z. Kossak, Łaska Jakóbowa, wyd. II, Warszawa 1957.

25. Materiały Wydziału Zagranicznego GK ZHP.

ROZSTANIE ZHP ZE ŚWIATOWYM
RUCHEM SKAUTOWYM

Pierwszym dokumentem powojennym, określającym rolę i miejsce Związku Harcerstwa Polskiego w państwie, była „Deklaracja ideowa” przyjęta przez Naczelną Radę Harcerską 10 stycznia 1945 r. Wynikało z niej, iż zadaniem harcerstwa jest: „dostarczyć państwu świadomych, demokratycznych obywateli”²⁶. W tym samym roku ZHP (wraz ze wszystkimi innymi organizacjami młodzieżowymi istniejącymi wówczas w Polsce) uczestniczył w Światowym Kongresie Młodzieży i został członkiem-założycielem Światowej Federacji Młodzieży Demokratycznej²⁷. Rok później (1946) na XI Światowej Konferencji Skautek w Evian delegatki Organizacji Harcerek – Maria Trojanow-

ska i Zofia Wołowska – przedstawiły uczestniczkom konferencji sytuację społeczno-polityczną w Polsce oraz warunki działania harcerstwa określone przez władze państwowe²⁸. Po tym wystąpieniu decyzję na temat członkostwa Organizacji Harcerek w ruchu skautowym władze WAGGGS pozostawiły w gestii ZHP. W roku 1949 po likwidacji odrębności Organizacji Harcerki i Organizacji Harcerzy instruktorki polskie złożyły w Międzynarodowym Biurze Skautek rezygnację ZHP z członkostwa w strukturach WAGGGS. Formalne unieważnienie członkostwa nastąpiło w 1950 r. podczas XIII Światowej Konferencji Skautek²⁹. Członkostwo ZHP w strukturach WOSM zostało unieważnione w roku 1947 decyzją Międzynarodowego Biura Skautowego.

HARCERSTWO POZA GRANICAMI POLSKI

POLSKIE DRUŻYNY SKAUTOWE
I HARCERSKIE W INNYCH KRAJACH
(1911-1939)

W latach 1911-1914 skauting dotarł do środowisk polonijnych za granicą. Zaczęło się od Stanów Zjednoczonych, kiedy w Buffalo i Hammond autonomiczne zastępy polskich skautów przyjęto w szeregi organizacji The Boy Scouts of America. Wkrótce potem „Sokół” zaczął organizować drużyny w Pittsburgu, a „Polska Rada Narodowa” w Chicago³⁰. Błażejewski odnotowuje, że w latach poprzedzających połączenie polskich organizacji skautowych na terenie Królestwa, czyli przed rokiem 1916, polskie drużyny lub zastępy istniały w Belgii, Brazylii, Czechosłowacji, Chinach, Francji, Stanach Zjednoczonych i Szwajcarii³¹. W latach dwudziestych, kiedy nastąpił rozwój ruchu harcerskiego w kraju, zastępy i drużyny harcerskie pojawiły się w większo-

ści skupisk Polonii na świecie. „Niektóre z powstałych tam drużyn zostały przyjęte do ZHP, inne zalegalizowały się jako samodzielne polskie organizacje skautowe, pozostałe wreszcie wstąpiły do miejscowych organizacji skautowych, zapewniwszy sobie autonomię”³².

W Naczelnictwie ZHP współpracą z harcerstwem za granicą kierował Henryk Kapiszewski. Wydziały Drużyn Polskich Zagranicznych w Głównych Kwaterach prowadzone przez Janinę Tworowską i Bolesława Wierzbiańskiego organizowały tę współpracę na bieżąco. Chorągwie ZHP zobowiązane były do utrzymywania kontaktu z jednostkami harcerskimi na terenie przydzielonego im państwa. Współpraca (opieka) dotyczyła wymiany korespondencji, zbiórki książek i podręczników, wysyłki pism polskich, organizowania imprez uświadamiających społeczeństwo polskie o potrzebach Polonii, gromadzenia ekwi-

26. Fietkiewicz O., op. cit., s. 70; zob. też: Deklaracja Ideowa ZHP, „Życie Harcerskie” 1945, nr 1.

27. Tamże, s. 163. (W latach 1948-57 członkiem ŚFMD był Związek Młodzieży Polskiej, a w latach 1973-81 Federacja Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej).

28. Zawadzka A., op. cit. 2004, s. 368.

29. Tamże, s. 379; por. Wł. Seweryn-Spawaska, op. cit., s. 95.

30. Błażejewski W., op. cit., s. 167.

31. Daszkiewicz R., op. cit., W. Błażejewski, op. cit., s. 76.

32. Błażejewski W., op. cit., s. 173-174.

punktu dla drużyn w środowiskach polonijnych oraz przyjmowania ich na obozach w kraju. Drużyny polskie za granicą otrzymywały bezpłatnie prasę harcerską wydaną w Polsce. ZHP wspierał też przedsięwzięcia władz Polonii i organizacji, które z nimi współdziałały. Przykładem może być zaangażowanie ZHP w zjazdy Polaków z zagranicy. Podczas II Zjazdu w 1934 r. Zlot Młodzieży Polskiej obradował w czterech sekcjach. Jedną z nich była sekcja harcerska. Przeprowadzono wówczas konferencję kierowników pracy harcerskiej poza granicami, która podjęła uchwałę regulującą zasady ich współpracy z władzami ZHP³³. Ponadto zorganizowano w warszawskim parku im. I. Paderewskiego obóz harcerek i harcerzy z zagranicy oraz ognisko na placu Piłsudskiego, gdzie odczytano deklarację jedności z narodem polskim i harcerstwem w kraju. Rok później w Jubileuszowym Zlocie ZHP w Spale wzięło udział 460 harcerek i 559 harcerzy polskich z zagranicy³⁴. W 1938 r. do organizacji III Zjazdu Polaków z Zagranicy Naczelnictwo ZHP oddelegowało Janinę Tworzkowską i Zygmunta Syrokomskiego.

W latach trzydziestych drużyny harcerskie działały wszędzie, gdzie były środowiska polonijne, skupiając ok. 70 tys. członków³⁵. W roku 1936, gdy Związek opiekował się jednostkami harcerskimi w 20 krajach, Wydziały Zagraniczne GK zorganizowały 55 kursów instruktorskich dla 2028 uczestników w Europie oraz w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie³⁶. W następnym roku dla harcerstwa emigracyjnego przeszkolono 2347 instruktorów na 9 kursach w Polsce i ponad 40 kursach w różnych krajach. Najliczniej harcerstwo rozwinęło się na terenie Czechosłowacji, Francji, Niemiec i Stanów Zjednoczonych, tworząc tam samodzielne organizacje wspierane metodycznie i programowo przez ZHP.

Harcerstwo w Czechosłowacji

W latach 1924-38 na terenie Czechosłowacji działało pięć hufców (męskich i żeńskich), zorganizowanych w samodzielny związek HPC – Harcerstwo Polskie w Czechosłowacji, którym kierowali Naczelny Zarząd z Przewodniczącym oraz Główny Komendant i Główna Komendantka. W roku 1938 HPC liczył 3,5 tysiąca członków³⁷.

Harcerstwo we Francji

Na terenie Francji drużyny harcerskie działały od 1924 r. Na początku należały do nich dzieci polskich górników. W 1932 r. harcerstwo utworzyło samodzielną organizację Union des Éclaireurs Polonais en France z własnym statutem i władzami. Oprócz czterech okręgów organizacyjnych we Francji do związku należały hufce (harcerek i harcerzy) w Holandii. W roku 1937 ZHP we Francji miał ponad 7 tysięcy członków. Działalność harcerska była prowadzona także podczas wojny. Instruktorzy współpracowali z francuskim ruchem oporu i wstępowali do polskich oddziałów w armii alianckiej. Po II wojnie światowej ZHP we Francji weszło w skład ZHP poza granicami Kraju³⁸.

Harcerstwo w Niemczech

Polskie drużyny skautowe pojawiły się na ziemiach zaboru niemieckiego jeszcze przed I wojną światową. Potem w okresie utrwalania granic polskiej państwowości harcerstwo aktywnie włączyło się w akcje plebiscytowe. W roku 1924 powstał ZHP w Prowincji Górny Śląsk, który dwa lata później (po połączeniu z drużynami w Berlinie) przekształcił się w ZHP w Niemczech z Zarządem Głównym w Opolu. Według Roberta Daszkiewicza organizacja ta w roku 1928 liczyła 10 drużyn męskich (207 harcerzy) i 6 drużyn żeńskich (176 harcerek)³⁹.

33. Tamże, s. 267-268.

34. Tamże, s. 288.

35. Fietkiewicz O., op. cit., s. 140; W. Błażejewski, op. cit., s. 269-274, 298-300.

36. Błażejewski W., op. cit., s. 300.

37. Fietkiewicz O., op. cit., s. 144; W. Josiek, Harcerstwo Polskie w Czechosłowacji, w: „Harcerstwo”, 1985 nr 7., s. 33-40.

38. Fietkiewicz O., op. cit., s. 543.

39. Daszkiewicz R., op. cit., s. 63.

Inne liczby podano w *Leksykonie Harcerstwa*: „W 1930 organizacja liczyła 3225 członków w 13 hufcach [...]”⁴⁰. Wacław Błażejowski pisze o trudnych warunkach działania związku, wynikających nie tylko z wzajemnej niechęci o historycznych korzeniach. Niemieckie organizacje skautowe nie były w tym okresie akceptowane przez Międzynarodowe Biuro Skautowe. Nie zaproszono ich na Jamboree w 1933 r., uczestniczyła w nim tylko delegacja Związku Harcerstwa Polskiego w Niemczech. Sytuacja skomplikowała się jeszcze bardziej po 1937 r., kiedy wygasł traktat polsko-niemiecki o mniejszościach narodowych. Mimo to w sierpniu 1937 r. doszło do wymiany wakacyjnej, o którą niemiecka organizacja młodzieżowa zabiegała kilka lat. Harcerze lwowscy wyjechali zwiedzać Niemcy, a do Lwowa przyjechali członkowie Hitlerjugend. Polskiej opinii publicznej nie spodobało się to przedsięwzięcie, a Juliusz Dąbrowski zaprotestował przeciw takiej współpracy listem otwartym ogłoszonym w piśmie Czerwonego Harcerstwa, za co został usunięty ze składu Głównej Kwatery Harcerzy.

Harcerstwo w Wolnym Mieście Gdańsku

W Gdańsku pierwszą tajną drużynę skautową założono przy Kole Towarzystwa Tomasza Zana⁴¹. Według Roberta Woźniaka „Aby zmylić czujność władz, zbiórki i ćwiczenia skautowe odbywały się pod płaszczkiem niemieckich organizacji Wandervögel i Pfadfinder”⁴². Działalność skautów gdańskich przerwał wybuch I wojny światowej. Po wojnie emisariusz polskich władz skautowych Stanisław Rudnicki nawiązał kontakt z polskimi organizacjami młodzieży szkolnej w Gdańsku. Latem 1919 r. powstały: I Gdańska Drużyna Harcerzy im. Zygmunta Augusta (drużynowy Stefan Mirau) i I Gdańska Drużyna Harcerek im.

Emilii Plater (drużynowa Zofia Caesar)⁴³. W połowie listopada 1922 r. zawiązało się Akademickie Koło Harcerskie w Gdańsku, skupiające studentów Politechniki Gdańskiej pochodzących z całej Polski (ten krąg akademicki odgrywał potem istotną rolę w rozwoju harcerstwa gdańskiego różnych okresów). Zdaniem Roberta Daszkiewicza „Pomyślny rozwój zawdzięczało harcerstwo gdańskie zwłaszcza tej okoliczności, że studiowało tu wielu Polaków, którzy miejscowym harcerstwem zainteresowali się zupełnie konkretnie poświęcając mu swój czas i pracę”⁴⁴.

- o W pierwszym dziesięcioleciu Polski niepodległej harcerki i harcerze z Gdańska brali udział w obozach i kursach instruktorskich organizowanych przez chorągwie ZHP oraz uczestniczyli w zlotach narodowych harcerstwa i w międzynarodowych Jamboree jako członkowie delegacji polskiej.
- o Szczególnie ważny dla harcerstwa gdańskiego był rok 1928. Odbył się wówczas pierwszy samodzielny obóz harcerstwa gdańskiego na gdyńskiej Polance Redłowskiej (komendant Czesław Rembowski).
- o Harcerki z Gdańska uczestniczyły w Ogólnopolskim Zlocie w Wyszku.
- o Harcerze na kursie żeglarskim komandora Borysa Mohuczego zdobyli stopnie żeglarskie.
- o We współpracy z Akademickim Aeroklubem Gdańskim zorganizowano harcereką sztafetę lotniczą na trasie Gdańsk-Warszawa-Gdańsk.
- o Powstał I Hufiec Gdańsk (harcerek i harcerzy). Jego komendantem został prof. Michał Urbanek, autor angielskojęzycznej broszurki *Poland and Danzig*, którą rok później reprezentacja polska wręczała skautom podczas III Jamboree Światowego⁴⁵.

40. Fietkiewicz O., op. cit., s. 146.

41. Harcerze Wolnego Miasta Gdańska. Materiały szkoleniowe dla drużyn, Komisja Redakcyjna Kręgu Harcerzy b. Wolnego Miasta Gdańska, Gdańsk 1981, s. 10.

42. Woźniak R., Harcerstwo polskie w Wolnym Mieście Gdańsku 1920-1939, Warszawa 1977, s. 27, za: Daszkiewicz R. s. 77; por. W. Błażejowski, s. 149.

43. Harcerze Wolnego Miasta Gdańska, op. cit., s. 11.; por. R. Woźniak, op. cit., s. 27, za R. Daszkiewicz, op. cit., s. 77; por. W. Błażejowski, op. cit., s. 149.

44. Daszkiewicz R., op. cit., s. 78.

45. Tamże, s. 81.

W latach trzydziestych rozwój harcerstwa wymógł powołanie dwóch odrębnych hufców – Hufca Harcerzy (komendant Alf Liczmański) i Hufca Harcerki (komendantka Maria Ostrowska)⁴⁶. Harcerstwo gdańskie zaczęło organizować własne obozy i zloty. Rozkazem L.I z dn. 10.01.1935 r. Naczelnictwa ZHP trzy hufce żeńskie utworzyły Gdańską Chorągiew Harcerki, której komendantką została Maria Ostrowska, a cztery hufce męskie utworzyły Chorągiew Harcerzy, której komendantem został jeden z pierwszych harcerzy gdańskich Alf Liczmański. Dwa miesiące później na terenie Wolnego Miasta Gdańska utworzono Zarząd Okręgu ZHP, którego przewodniczącym został dr Franciszek Kręcki, a sekretarzem Kazimierz Szymański. Latem 1935 r. 150 harcerki i harcerzy z Gdańska wzięło udział w Zlocie Jubileuszowym w Spale, wszystkie gdańskie drużyny harcerskie uczestniczyły w uroczystościach Polonii w Tczewie, zaś w Domu Polskim w Nowym Porcie obchodzono XV-lecie ZHP w Gdańsku⁴⁷. W roku 1938 Roman Reyman zorganizował w Gdańsku wielki festyn pod hasłem „Tydzień Harcerstwa”⁴⁸.

Harcerstwo w Stanach Zjednoczonych⁴⁹

W okresie międzywojennym w Kanadzie i USA harcerstwo było bardzo liczne i działało w trzech odrębnych organizacjach. Pierwszą z nich były drużyny, a potem hufce skupione wokół Zjednoczenia Polskiego Rzymsko-Katolickiego, najstarszej organizacji polonijnej w USA. Drugą organizację tworzyło harcerstwo podporządkowane Związkowi Narodowemu Polskiemu (ZNP), którego każdorazowy przewodniczący był automatycznie Naczelnikiem Harcerstwa. W roku 1932 powołano Naczelnego Harcmistrza

ZHP w Ameryce. Został nim Stanisław Kołodziejczyk przeszkolony na kursie instruktorskim w Polsce w 1929 r. Wkrótce Związek Narodowy Polski wydał własny podręcznik harcerski, a konsul Rzeczypospolitej Polskiej wręczył organizacji sztandar. W 1933 r. w HZNP liczyło 726 członków w 23 drużynach. Trzecią formą organizacyjną harcerstwa w Stanach Zjednoczonych była przynależność drużyn polskich do struktur miejscowego skautingu. W strukturze The Boy Scouts of America istniała funkcja „Naczelnika polskiego skautingu”.

Według Anny Zawadzkiej kontakty między harcerstwem polskim w Stanach Zjednoczonych i ZHP bardzo się ożywiły po Jubileuszowym Zlocie w Spale⁵⁰.

W celu przeszkolenia instruktorów dla drużyn polonijnych zorganizowano w latach 1933-1938 pięć wycieczek instruktorskich do Polski i dwie instruktorskie wyprawy do Ameryki. W 1936 r. grupa 24 instruktorów i 8 instruktorek pod komendą Eugeniusza Sikorskiego i Anieli Pigoniówny przeprowadziła w USA i Kanadzie kursy dla harcerskiej kadry kierowniczej⁵¹. Rok później podczas trzymiesięcznego pobytu w Ameryce grupa 13 instruktorów i 10 instruktorek pod komendą Janiny Tworkowskiej i Mariana Wierzbiańskiego przeszkoliła 1148 miejscowych instruktorów na 45 kursach harcerskich oraz zainicjowała kursy sztabowe i żeglarskie. Instruktorzy ZHP wzięli też udział w Zlocie Narodowym Boy Scouts of America⁵².

Według Edwarda Mokwy z Chicago „Harcerstwo w czasie swego istnienia było przedmiotem rozgrywki dwóch obozów polityki związkowej”⁵³. W opracowaniu Ewy Gierat – pierwszej po wojnie komendantki Chorągwi Harcerki w Stanach Zjednoczonych – harcerstwo w Ameryce⁵⁴ przedstawione jest jako or-

46. Tamże, s. 82.

47. Harcerze Wolnego Miasta Gdańska, op. cit., s.13.

48. Tamże, s. 15.

49. Gierat E., Powojenna historia Harcerstwa w Stanach Zjednoczonych 1949-1989, Wyd. Zarząd Okręgu ZHP w Stanach Zjednoczonych, Detroit 1990, s. 8-10.

50. Zawadzka A., op. cit., 2004, s. 170.

51. Błażejowski W., op. cit., s. 300.

52. Tamże, s. 306.

53. Gierat E., op. cit., s. 9.

54. W roku 1989 Chorągiew Harcerki w Stanach Zjednoczonych liczyła 1009 członkiń, a Chorągiew Harcerzy – 729 członków, za: E. Gierat, op. cit., s. 48.

ganizacja działająca według przedwojennych wzorców wychowania, wierna metodzie skautowej i zaangażowana w podtrzymywanie polskości w środowiskach Polonii. Zdaniem tej autorki: „[...] harcerstwo przygotowało kadry dla Polonii, z niego wywodzili się przywódcy ZNP, prezesi Kongresu Polonii Amerykańskiej, założycielki Legionu Młodych Polek, redaktorzy prasy i nawet wicegubernator stanu Michigan”⁵⁵.

HARCERSTWO POZA GRANICAMI POLSKI W LATACH 1940-1950

Wybuch wojny nie przerwał działalności harcerskiej. ZHP w kraju przeszło do konspiracji pod kryptonimem Szare Szeregi i Pogotowie Harcerek (OH, Związek Koniczyn, Bądź Gotów). „Aktywność harcerstwa wśród uchodźstwa polskiego stanowiła eksterytorialną działalność Związku. Naczelny Komitet Wykonawczy ZHP, powołany 9 października 1939 r. w Paryżu, reprezentował cały Związek wobec skautingu międzynarodowego i polskich władz państwowych oraz koordynował zagraniczną działalność harcerstwa. Zostało to uzgodnione z Naczelnictwem działającym w Warszawie”⁵⁶.

Drużyny i kręgi harcerskie działały we Francji, w Rumunii, w Palestynie, w Wielkiej Brytanii, na Węgrzech oraz na terenach nieobjętych działaniami wojennymi. Od 1942 r. najliczniejsze było harcerstwo polskie na Wschodzie, gdzie powstał najpierw Hufiec Palestyński a potem – gdy pojawiły się drużyny harcerskie w Afryce, Persji i Indiach – powołano Komendę ZHP na Bliskim Wschodzie. Na III Walnym Zjeździe ZHP na Wschodzie, który odbył się w 1945 r. w Rzymie, ustalono, że harcerstwo na Wschodzie skupia 11 294 członków. Po wojnie szeregi emigracji zasilone zostały przez b. żołnierzy walczących w armiach

alianckich oraz ich rodziny. Znalazło się wśród nich wiele harcerek i harcerzy. W końcu stycznia 1946 r. na Zjeździe ZHP pod Paryżem powołano Naczelną Radę Harcerską i Naczelnictwo poza granicami Kraju. Przewodniczącym został dr Michał Grażyński. „Podkreślona została w ten sposób jedność Harcerstwa”⁵⁷.

Po uznaniu przez państwa zachodnie polskiego rządu w kraju rząd emigracyjny stracił swoją moc prawną. Mimo starań podjętych przez ZHP poza granicami Kraju władze światowego skautingu nie uznały go za organizację reprezentującą Polskę w strukturach skautowych, dopuszczając jedynie bezpośrednie kontakty środowisk harcerskich ze skautingiem. Na przykład polskie harcerki w Anglii zostały zaproszone na pierwszy po wojnie Międzynarodowy Zlot Skautek w Barn Hall (1952). Być może zawdzięczały to własnej historii, a być może autorytetowi Olgi Małkowskiej w żeńskim skautingu. Od końca lat 50. władze emigracyjne harcerstwa za oceanem zabiegały o zmianę statusu prawnego ZHP poza granicami Kraju i nazwę „Polish Scouting Association”. Jednak próby te nie powiodły się ze względu na prawne zastrzeżenie nazwy „scouting” dla organizacji amerykańskich oraz problemy formalne związane z koniecznością posiadania reprezentacji we wszystkich stanach. Ostatecznie Okręg ZHP poza granicami Kraju na terenie Ameryki zarejestrowany został jako „Polish Scouting Organization – Z.H.P. Inc.”. Struktura organizacyjna ZHP poza granicami Kraju oparta jest na schemacie obowiązującym w całym harcerstwie – zastępy, drużyny, hufce, chorągwie. Główne Kwatery Harcerek i Harcerzy oraz Naczelnictwo są jednostkami centralnymi obejmującymi swym zasięgiem całe harcerstwo na świecie poza

fot. 4. Oleśnica 1991, warsztaty „Trainer for trainers” przeprowadzone przez przedstawicielki WAGGGS w Centralnej Szkole Instruktorów Zuchowych w Oleśnicy

55. Gierat E., op. cit., s. 260.

56. Englert J.I., Wittig J., W harcerskiej służbie. ZHP nas obczyźnie 1946-1996, Wyd. Naczelnictwa ZHP poza granicami kraju, Londyn 1997, s. 11.

57. Tamże, s. 11.

Polską, Czechami i krajami dawnego ZSRR, a chorągwie stanowią jednostki naczelne w konkretnych państwach. Od 1969 r. ZHPpgK organizuje Światowe Zloty Harcerstwa⁵⁸.

Do roku 1990 władze ZHPpgK nie utrzymywały oficjalnych stosunków ze Związkiem Harcerstwa Polskiego. Były natomiast kontakty indywidualne. Więzy te podtrzymywały szczególnie instruktorki. Organizacja Harcerek ZHPpgK i „Wędrowniczki po Zachod-

nim Stoku” (nieformalny krąg przedwojennych harcerek działający w Polsce od lat 60.) wspólnie zamawiały mszę świętą w intencji poległych i zmarłych harcerek odprawianą w pierwszą niedzielę października w kościele św. Marcina w Warszawie. Potem odbywało się spotkanie w Domu Polonii. Z czasem te międzynarodowe spotkania przyjęły nazwę Światowego Dnia Harcerki Polskiej. W roku 2006 tradycję jego świętowania przekazano harcerkom Związku Harcerstwa Polskiego i Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej w nadziei, iż będą one organizować je wspólnie⁵⁹.

PROGRAMY I KONTAKTY MIĘDZYNARODOWE W ZHP (1957-1987)

W roku 1950 Związek Harcerstwa Polskiego został rozwiązany. Po jego reaktywacji na Zjeździe Łódzkim w grudniu 1956 r. zaczęto nawiązywać kontakty z zagranicznymi organizacjami dziecięcymi i młodzieżowymi. Szersza współpraca międzynarodowa rozwinęła się po 1970 r. Na podstawie zapisów w statucie, w Prawie Harcerskim, w uchwałach Zjazdów i Rady Naczelnej ZHP można wnosić, że deklarowane tam wychowanie internacjonalistyczne realizowane było okazjonalnie poprzez akcje i kampanie programowe związane z rocznicami historycznymi. W latach 1964-1980 tematyka międzynarodowa oscylowała przede wszystkim wokół II wojny światowej oraz rewolucji październikowej i jej przywódcy.

W latach 1969-1987 propozycją programową adresowaną do harcerstwa w szkołach podstawowych był na przykład „Turniej Wiedzy Obywatelskiej”⁶⁰. Odniesienia międzynarodowe pojawiły się tylko w zadaniach dwóch z 18 edycji tego turnieju:

o Dzieciom uśmiech – światu pokój
– X TWO 1978/79

o Walczyć o pokój i szczęście ludzi
– XVI TWO 1984/85.

W latach 1960-1986 ZHP organizowało dla młodzieży szkół średnich „Olimpiadę Wiedzy o Polsce i Świecie Współczesnym”, która koncentrowała uwagę na kwestiach politycznych i propagowaniu osiągnięć socjalizmu⁶¹. Najbliżej realizacji założeń wychowania internacjonalistycznego znalazły się olimpiady:

o Miejsce Polski we współczesnym świecie – IV 1962/63

o Człowiek – Kraj – Świat – XVIII 1976/77

o O pokój i postęp społeczny w świecie – XXII 1980/81

o O świat bez wojen – XXVI 1984/85.

Żaden z 16 ogłaszanych corocznie Alertów Naczelnika ZHP nie dotyczył bezpośrednio międzynarodowych kontaktów harcerstwa czy związanych z tym potrzeb i oczekiwań członków organizacji⁶².

58. Gierat E., op. cit., s. 44.

59. Na spotkaniu 1 października 2006 r. Fundacja Harcerek zorganizowała warsztaty na temat postrzegania harcerki przez społeczeństwo, wykorzystując dane uzyskane w sondażu społecznym. Dwa lata później (4 października 2008 r.) Fundacja Harcerek zorganizowała forum dyskusyjne poświęcone wizerunkowi harcerki XXI wieku. Efekty wypracowane podczas obu spotkań znajdują się na www.harcerki.org.pl w zakładkach: Kronika wydarzeń 2006 i Forum 2008. Charakter obchodów Dnia Harcerki zmienia się. W ostatnich latach akcentem końcowym jest zawiązanie kręgu harcerskiego na dziedzińcu kościoła św. Marcina.

60. Fietkiewicz O., op. cit., s. 481.

61. Tamże, s. 310-311

62. Tamże, s. 21-22.

PROPOZYCJE PROGRAMOWE
HARCERSKICH KOMEND

(wybrane przykłady ⁶³)

- o **Chorągiew Bydgoska** od roku 1962 organizowała akcję BANJO – naukę języków obcych nowoczesnymi metodami w kontakcie z „postępową młodzieżą innych krajów”. W Funce nad jez. Charzykowskim, gdzie mieści się baza chorągwi, organizowano letnie obozy lingwistyczne z udziałem gości zagranicznych. Uczestnicy doskonalili swoje umiejętności porozumiewając się w języku angielskim, esperanto, francuskim, niemieckim, rosyjskim. Organizowano też seminaria lingwistyczne na określony temat. Na przykład w Nakle odbyła się „Harcerska sesja ONZ”. Od roku 1966 grupy BANJO działały najpierw jako drużyny, a potem jako kluby przyjaźni. BANJO umożliwiło bydgoskim harcerkom i harcerzom nawiązać stałe kontakty z pionierami w Czerkas (ZSRR) i Schwerinie (NRD) oraz z esperantystami na Węgrzech.
- o **W Chorągwi Białostockiej** przy szczeplach starszoharcerskich działały Esperanckie Kluby Przyjaźni.
- o **Chorągiew Rzeszowska** od roku 1967 organizowała w Rakszawie k. Łańcuta lipcowe spotkania przyjaciół w ramach zdecentralizowanej wymiany zagranicznej krajów sąsiedzkich.
- o **Chorągiew Krakowska** w latach 1970-79 realizowała zadanie „Ojczyzna naszych przyjaciół” – drużyny przygotowywały przewodniki po wybranych krajach korzystając z pomocy konsulatów i ambasad. Zwycięzcy wyjeżdżali na obozy do tych krajów.
- o Instruktorzy **Chorągwi Zielonogórskiej** zorganizowali „Harcsafari 78” – wyprawę w rejon Afryki Zachodniej i Równikowej.
- o **Chorągiew Stołeczna** w roku szkolnym 1984/85 zorganizowała konkurs na opracowanie przewodnika po Warsza-

wie dla rówieśników z innych krajów. Zwycięska drużyna wyjechała na obóz do międzynarodowego ośrodka „Drużba” pod Moskwą ⁶⁴.

ZAANGAŻOWANIE ZHP W DZIAŁALNOŚĆ
MIĘDZYNARODOWYCH WIOSEK
DZIECIĘCYCH I CIMEA

W drużynach wychowanie internacjonalistyczne dokonywało się poprzez zdobywanie sprawności i odznak. Inspirowało to instruktorów do zakładania drużyn przyjaźni, w których uczono się języków obcych i które nawiązywały kontakty z młodzieżą innych krajów ⁶⁵. Na poziomie hufca wychowanie internacjonalistyczne „prowadzone” było przede wszystkim przez udział w imprezach rocznicowych. Na poziomie chorągwi był to udział w letniej wymianie obozowej. Na poziomie Związku przez organizowane przez Główną Kwaterę ZHP Międzynarodowe Obozy Pokoju i Przyjaźni „MALTA”, w których brały udział delegacje organizacji pionierskich i innych organizacji dziecięcych związanych z ruchem lewicowym swego kraju ⁶⁶. Od 1970 r. wszyscy uczestnicy obozów międzynarodowych organizowanych w Polsce zdobywali opracowaną przez ZHP odznakę „Ambasadora przyjaźni”. Od początku lat 70. ZHP współpracował z The International Association for Children’s International Summer Villages, co umożliwiło wysyłanie polskich dzieci i młodzieży do letnich wiosek prowadzonych przez CISV oraz przyjmowanie na obozach harcerskich w Polsce dzieci i młodzieży z innych krajów. Oto przykłady liczebności tej wymiany w trzech wybranych latach:

rok	liczba uczestników	ilość krajów	liczba organizacji
1977	430	22	27
1980	550	38	53
1985	406	22	29

fot. 5. Załącznik Wielkie 1992, kurs przygotowujący kadrę do planowania pracy w organizacji skautowej, zarządzania nią i prowadzenia kształcenia prowadzony przez trenerów WOSM w Centralnej Szkole Instruktorskiej ZHP w Załączniku Wielkim

63. Tamże, s. 46, 153, 217, 234.

64. Kronika Szczepu 224 Warszawskich Drużyn Harcerskich i Zuchowych 1974-1989.

65. Bocian F., CIMEA, (w:) „Harcerstwo” 1983, nr 4.

66. Fietkiewicz O., op. cit., s. 259-260. (W obozach MALTA poza krajami bloku socjalistycznego uczestniczyły także dzieci i młodzież z: Austrii, Belgii, Chile, Cypru, Danii, Finlandii, Francji, Ghany, Holandii, Iraku, Norwegii, Portugalii, RFN, Szwajcarii, Szwecji, Wielkiej Brytanii, Włoch, Zjednoczonej Republiki Arabskiej).

Obozy międzynarodowe organizowane były pod auspicjami Międzynarodowego Komitetu Ruchów Dziecięcych i Dorastającej Młodzieży – CIMEA, powołanego w 1957 r. na kongresie ŚFMD w Berlinie. Delegacja Związku Harcerstwa Polskiego w latach 1957-1962 przewodziła pracom nad statutem i kierunkami działania CIMEA. Dokumenty te zostały przyjęte w 1962 r. na VI Zgromadzeniu ŚFMD w Warszawie. Z ich treści wynikało, że celem działalności CIMEA jest wychowanie dzieci w duchu humanizmu, miłości do swej ojczyzny i przyjaźni między narodami.

Związek Harcerstwa Polskiego był jedynym członkiem CIMEA organizującym oprócz wymiany obozowej dzieci i młodzieży także obozy instruktorskie służące wymianie doświadczeń. Pierwszy z nich odbył się w roku 1972 na terenie Harcerskiego Ośrodka Wodnego w Funce. W latach 80. w Centralnej Szkole Instruktorów Zuchowych w Oleśnicy organizowane było co roku Międzynarodowe Forum wymiany doświadczeń instruktorskich⁶⁷. W 1989 r. na Zamku Oleśnickim odbyło się historyczne seminarium kilkudziesięciu organizacji młodzieżowych i skautowych, które od 10 lat uczestniczyły w pracach nad projektem Konwencji Praw Dziecka, zgłoszonym przez Polskę w ONZ. Sesję na temat konwencji praw dziecka zorganizowała też delegacja ZHP podczas XII Światowego Festiwalu Młodzieży i Studentów w Moskwie w 1985 r.

AKTYWNOŚĆ MIĘDZYNARODOWA SZKÓŁ INSTRUKTORSKICH I ZESPOŁÓW REPREZENTACYJNYCH ZHP (wybrane przykłady):⁶⁸

o Centralna Szkoła Instruktorów Zuchowych w Oleśnicy utrzymywała stałe kontakty z centrami kształcenia kadry instruktorskiej w Czechosłowacji, NRD i na Węgrzech.

- o Centrum Wychowania Morskiego ZHP w Gdyni organizowało zagraniczne rejsy morskie. Na przykład w roku 1978 flagowy jacht ZHP „Zawisza Czarny” brał udział w XI Światowym Festiwalu Młodzieży i Studentów w Hawanie.
- o Harcerski Zespół Pieśni i Tańca „Dzieci Płocka” występował w krajach demokracji ludowej i koncertował na Światowych Festiwalach Młodzieży i Studentów (II Festiwal – Budapeszt 1949 i III Festiwal – Berlin 1951).
- o Centralny Zespół Artystyczny ZHP prowadzony przez Władysława Skoraczewskiego koncertował za granicą od 1957 roku.
- o Reprezentacyjny Zespół Artystyczny ZHP „Gawęda” otrzymał od Ministra Spraw Zagranicznych dyplom uznania za wybitne zasługi w szerzeniu polskiej kultury za granicą. W Kopenhadze po jego występach powstał bliźniaczy zespół „Gawenda”.
- o Od 1978 r. organizatorem wymiany turystycznej młodzieży i kadry instruktorskiej na warunkach bezdeewizowych, dewizowych i kompensacyjnych był „Harctur”, jedyne w BITEJ (Bureau International du Tourisme et d’Enchange de la Jeunesse) biuro specjalizujące się w turystyce młodzieżowej.

KONTAKTY ZHP Z ORGANIZACJAMI W EUROPIE ZACHODNIEJ (LATA 70.)⁶⁹

- o Austria – organizacja dziecięca DV-KJG – Kinderland – Junge Garde, organizacja skautowa PPÖ – Pfadfinder und Pfadfinderinnen Österreichs (od lat 80.);
- o Cypr – sekcja dziecięca Eniea Dimokratiki Organosis-Neocleas;
- o Dania – sekcja dziecięca Danmarks Kommunistiske Ungdom;
- o Finlandia – SDPL – Demokratyczny Związek Pionierów Finlandii, Związek

67. Jankowska H., op. cit. cz. 1, „Czuwaj” nr 6-7, 2011, s. 31-32.

68. Fietkiewicz O., op. cit., ss. 54, 85, 101, 153, 524.

69. Tamże, ss. 26, 62, 69, 91-92, 96, 355, 396, 466.

- Latorośli, KRST – Narodowy Związek Trzeźwości;
- o Francja – Les Eclaireurs et Eclaireuses de France, Francs et Franches Camarades, Les Pionniers de France;
- o Portugalia – Pioneiros de Portugal;
- o Republika Federalna Niemiec– Bund der Pfadfinder und Pfadfinderinnen;
- o Szwecja – organizacja skautowa Svenska Scoutförbundet.

DROGA POWROTU ZHP DO ŚWIATOWYCH ORGANIZACJI SKAUTOWYCH

Lata 80. były czasem przewartościowań w życiu społecznym Polski i Polaków. Historia harcerstwa pokazuje, że instruktorzy i instruktorzy ZHP znajdowali się w awangardzie tych zmian. Na fali ruchu społecznego „Solidarność” ujawniły swą działalność niezależne kręgi instruktorów podpisując w roku 1980 Porozumienie Kręgów Instruktorskich im. Andrzeja Małkowskiego. Stanowiło ono załączek nowych organizacji harcerskich w Polsce. Porozumienie KIHAM nawiązało współpracę z ZHPpgK i otrzymało od niego wsparcie dla swoich działań⁷⁰.

Po VIII Zjeździe ZHP (1985) w Głównej Kwaterze powołano Zespół Badań i Analiz, którego zadaniem było badanie potrzeb i oczekiwań członków organizacji oraz prowadzenie sondaży monitorujących odbiór społeczny propozycji zmian w systemie metodycznym⁷¹. Wyniki badań przeprowadzonych w roku 1988 przedstawiono Komisji Zjazdowej. Dane empiryczne dotyczyły treści Prawa i Przyrzeczenia, samodzielności programowej drużyn, roli drużynowego i koncepcji pracy hufca. IX Zjazd ZHP zwołany został w ostatnich dniach marca 1989 r. (trzy miesiące przed wolnymi wyborami parlamentarnymi). Podczas jego obrad przywrócono ciągłość historyczną numeracji Zjazdów ZHP, stąd uchwały IX Zjazdu mają numerację XXVI Zjazdu. Uchwalono wówczas nowy statut ZHP

bez zapisów odnoszących się do socjalizmu, przyjęto nową rotę Przyrzeczenia i nowe, napisane współczesnym językiem Prawo Harcerskie, przywrócono hufcom podmiotowość a drużynom samodzielność programową⁷².

Jak wiadomo, organizacje harcerskie powstałe w końcu lat 80. oraz instruktorzy ZHP skupieni wokół KIHAM-u uznali te zmiany za niewystarczające. W dniu zakończenia Zjazdu ZHP odbył się Zjazd założycielski Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej. Część instruktorów przeszła do nowej organizacji wraz ze swymi drużynami. ZHPpgK – w zaistniałej sytuacji podziału organizacyjnego harcerstwa w Polsce – opowiedziało się po stronie ZHR.

XXVI Zjazd ZHP zobowiązał nowo wybrane władze do podjęcia działań ukierunkowanych na przywrócenie harcerstwu członkostwa w strukturach światowego skautingu. Tymczasem organizacyjny pluralizm spowodował nieprzewidziane trudności formalne. Konstytucja Światowej Organizacji Skautowej stanowi, że tylko jedna organizacja (lub federacja organizacji) z danego kraju może być członkiem WOSM i/lub WAGGGS. Wobec istnienia kilku organizacji harcerskich w Polsce trzeba było podjąć działania zmierzające do utworzenia federacji i tu zaczęła się, charakterystyczna również dla innych sfer życia społecznego, „wojna polsko-polska”. Jej

fot. 6. Warszawa 1995, spotkanie władz ZHP i ZHP pg Kraju w Głównej Kwaterze ZHP

70. Na IV Światowy Zlot Harcerstwa w Rising Sun (1988) zaproszono Stanisława Broniewskiego „Orszę”, b. naczelnika Szarych Szeregów i 14-osobową drużynę „Niezależnego Ruchu Harcerskiego”, za: E. Gierat, op. cit., s. 52.

71. Materiały Zespołu Badań i Analiz w archiwum Muzeum Harcerstwa, zob. też: W. Czarnota, Drużynowy... w: „Harcerstwo” 1989, nr 7, s. 21-29, nr 11/12, s. 9-15.

72. Uchwały XXVI Zjazdu ZHP, wyd. HBW „Horyzonty”, Warszawa 1990.

drastycznym przykładem była kilkudniowa okupacja siedziby GK ZHP⁷³. (Losy ruchu harcerskiego w Polsce roku 1990 mają solidną dokumentację nie w pełni, jak dotąd, wykorzystaną do ich opisu. Nie stanowi to jednak przedmiotu niniejszej rozprawy). Determinacja władz naczelnych Związku (w tym szczególnie przewodniczącego Rady Naczelnej ZHP Marka Czarnoty i zastępcy naczelnika ZHP Ryszarda Paławskiego) doprowadziła do zwołania w grudniu 1990 r. Nadzwyczajnego Zjazdu ZHP, którego podstawowym zadaniem było uchwalenie dokumentów umożliwiających harcerstwu powrót do skautingu⁷⁴. W zjeździe w Bydgoszcy uczestniczyli przedstawiciele Biura Światowego WOSM i WAGGGS. Ich przyjazd był w znacznym stopniu efektem rzetelnej i kompetentnej pracy ówczesnych komisarzy zagranicznych ZHP Mariana Miszczuka i Teresy Tarkowskiej-Dudek. Decyzje i atmosfera zjazdu przekonały władze światowych organizacji skautowych do otwarcia procesu akcesyjnego. Harcerstwu w Polsce postawiono trzy konkretne warunki do spełnienia⁷⁵:

o przywrócenie w praktyce działania organizacji charakteru skautowego,
o wprowadzenie do zapisów statutowych skautowego charakteru organizacji,
o zjednoczenie organizacji harcerskich w kraju.

W proces akcesyjny ZHP zaangażowały się władze obu organizacji światowego skautingu/guidingu. Aby przygotować polskich instruktorów do spełnienia przez harcerstwo wymagań związanych z odzyskaniem członkostwa, organizowano kształcenie kadry wszystkich organizacji harcerskich działających w Polsce. Proces ten odbywał się dwutorowo – instruktorów zapraszano na warsztaty i kursy organizowane przez europejskie

biura WOSM i WAGGGS, zaś w centralnych szkołach instruktorskich ZHP organizowano kursy dla harcerskiej kadry kształcącej i zarządzającej (prowadzono je w jęz. angielskim z udziałem tłumaczy)⁷⁶. Pierwsze warsztaty „Trainer for trainers” przeprowadziły na przełomie listopada i grudnia 1991 r. przedstawicielki WAGGGS w Centralnej Szkole Instruktorów Zuchowych w Oleśnicy. Uczestniczyło w nich 40 instruktorek z trzech organizacji harcerskich w Polsce. /fot. 4/. W następnym roku (1992) kurs przygotowujący kadrę do planowania pracy w organizacji skautowej, zarządzania nią i prowadzenia kształcenia przeprowadzili trenerzy WOSM w Centralnej Szkole Instruktorskiej ZHP w Załęczu Wielkim. Odbyły się trzy kilkudniowe spotkania kursu, w których uczestniczyło 30 instruktorek i instruktorów wytypowanych przez komendy chorągwi. /fot. 5/. W lutym 1994 r. komisarka kształcenia WAGGGS przeprowadziła w CSI w Załęczu kurs dla instruktorek skautowych z krajów Europy Środkowo-Wschodniej (Czechy, Polska, Rosja, Słowacja, Turcja, Węgry). W komendzie kursu pracowały: zastępczyni naczelnika ZHP oraz szefowa kształcenia czeskiej organizacji skautowej⁷⁷.

Zgodnie z zasadą uchwaloną podczas VII Światowej Konferencji Przewodniczek i Skautek (Bucze 1932) organizacje narodowe przed przyjęciem do struktur WAGGGS przechodzą próbę pod opieką jednej z organizacji członkowskich. Podobne zasady obowiązują w WOSM. Harcerkom w drodze do WAGGGS towarzyszyła francuska Les Guides de France, a harcerzom w drodze do WOSM brytyjska The Scout Association. W okresie akcesji harcerstwo wspierane było również przez inne europejskie organizacje skautowe, które zapraszały polskie reprezen-

73. O zaangażowaniu przedstawicieli władz w tę „wojnę” może świadczyć fakt, iż podczas kilkudniowej okupacji siedziby GK ZHP przez harcerzy, obiady „okupantom” dowoził własnym samochodem senator RP.

74. Paławski R., Gra o harcerstwo, Wyd. Stowarzyszenie Wychowawców ELEUSIS w Sanoku i Paleta-Art. – R. Paszkowski, Warszawa 2005.

75. Tamże, s. 69-76.

76. Sprawozdanie Naczelnika i Główniej Kwatery na Zjazd ZHP za okres grudzień 1990 – grudzień 1993, s. 32.

77. Dokumentacja Zespołu Harcerek GK ZHP w archiwum Muzeum Harcerstwa.

tacje na swoje zloty i obozy oraz przysyłały własne reprezentacje na zloty i obozy organizowane przez ZHP. Przykładem wsparcia mogą być stałe zaproszenia na kursy i warsztaty kadry kształcącej w ośrodku kształceniowym Les Scouts de France oraz w alpejskiej bazie Les Guides de France. Od 1992 r. zintensyfikowała się współpraca skautów i harcerzy drużyn specjalnościowych oraz roversów i harcerzy starszych⁷⁸. Oto kilka przykładów:

- o W latach 1991-1994 realizowany był projekt „Leaders get together” z duńską organizacją skautową (DDS). Najpierw 50 instruktoerek i instruktorów harcerskich wyjechało do Danii na zlot-warsztaty przygotowane dla organizacji skautowych krajów Europy Środkowo-Wschodniej. W następnym roku zaproszono Duńczyków na obozy w Polsce. Projekt zakończył się uczestnictwem kilkuset harcerek i harcerzy w zlocie narodowym skautów duńskich.
- o W 1993 r. w XI Polowej Zbiórce Harcerstwa Starszego, podczas której Prezydent RP objął ZHP swym patronatem, uczestniczyło 240 skautów z ośmiu krajów europejskich⁷⁹.
- o W 1994 r. 100-osobowa reprezentacja harcerek i harcerzy pojechała do Holandii na Jamboree Europejskie, a rok później na XVIII Jamboree Światowe.
- o W 1996 r. realizowano projekt „Brytyjscy Partnerzy – Polish Partners”, polegający na wymianie wakacyjnej drużyny. Do Anglii wyjechało 400 harcerek i harcerzy na obozy brytyjskich skautów, a w obozach harcerskich na terenie Polski uczestniczyło 400 skautek i skautów brytyjskich. Podobnie współpracowano ze skautingiem austriackim i niemieckim.
- o W sierpniu 1995 r. władze ZHP zaprosiły organizacje skautowe na Świa-

towy Zlot Harcerstwa w Zegrzu pod Warszawą. Uczestniczyło w nim prawie 200 skautek i skautów z Anglii, Danii, Francji, Holandii, Japonii, Niemiec i Włoch. Przyjechały również reprezentacje nowo powstałych organizacji skautowych z Czech, Białorusi, Estonii, Litwy, Rosji, Ukrainy i Węgier oraz reprezentacja ZHPpgK.

PRZYWRÓCENIE ORGANIZACJI W PRAKTYCE DZIAŁANIA CHARAKTERU SKAUTOWEGO

Proces transformacji ZHP rozpoczął się w latach 80. powstaniem ruchów programowo-metodycznych. Szczególną rolę odegrały dwa z nich – KIHAM i „Przyszłość Harcerstwa”. Zmiany nie obejmowały całego Związku, a ich tempo wydawało się niezadowolające aż do powołania w 1988 roku Komisji Zjazdowej. Zespół Metodyczny tej komisji przygotował na Zjazd ZHP „Stanowisko w sprawie metodyki ruchowej, harcerskiej i starszoharcerskiej”, opracowane z wykorzystaniem wyników badań ZBiA GK. IX/XXVI Zjazd, przyjmując nowy Statut, wskazał władzom drogę powrotu do źródeł opartą na zasadach wychowania skautowego. To wpłynęło na przyspieszenie prac nad systemem metodycznym. Koncepcja kształcenia zawierająca kierunki konstruowania prób instruktorskich (wymagań na stopnie instruktorskie) została zatwierdzona przez Główną Kwaterę jesienią 1989 r. Uchwałę nr 58 „w sprawie systemu stopni instruktorskich” Rada Naczelna przyjęła 25 marca 1990 r., co stanowiło punkt wyjścia do „uskautowienia” programu wychowania w ZHP. W roku 1990 przetłumaczone zostały „Podstawowe zasady ruchu skautowego”⁸⁰ (Fundamental Principles The World Organization of the Scout Movement) oraz rekomendowane przez World Scout Bu-

fot. 7. Warszawa 1997, akcja letnia dla Polaków ze Wschodu

78. Materiały Wydziału Zagranicznego GK ZHP.

79. Jankowska H., op. cit. s. 29; zob. też: Harcerzem być, oprac., red. A. Czetwertyński, H. Jankowska, wyd. Baturo, s. 29-30.

80. Dokumentacja KiM – Wydziału Kształcenia i Metodyki GK w archiwum Muzeum Harcerstwa.

reau w Genewie „Elementy programu skautowego”⁸¹ (Elements for a Scout Programme). Kształcenie instruktorów wszystkich szczebli organizacyjnych i praca nad zmianą świadomości kadry kierowniczej prowadzone były wielotorowo i wielopłaszczyznowo⁸². Efektem końcowym tych działań było opracowanie w Centralnej Szkole Instruktorskiej ZHP „Systemu kształcenia instruktorów ZHP” oraz uchwalenie przez Radę Naczelną „Systemu stopni harcerskich ZHP”⁸³. We współpracy CSIZ z Wydziałem Zuchowym wypracowano zmodyfikowaną wersję wymagań gwiazdek i sprawności zuchowych, dostosowaną do potrzeb rozwojowych dziewczynek.

W grudniu 1992 r. 20 obserwatorów WOSM i WAGGS przeprowadziło „totalną” wizytację środowisk harcerskich w całej Polsce. Ocena wypadła pozytywnie, co oznaczało, że pierwszy warunek – przywrócenie skautowego charakteru – w praktyce działania organizacji został spełniony⁸⁴. Spełnienie drugiego warunku uzależnione było od dobrej woli nowo powstałych organizacji harcerskich, a takiej dobrej woli ze strony „braci odłączonych”⁸⁵ brakowało. Warunek trzeci – zapis statutowy skautowego charakteru ZHP – zrealizowany został uchwałą Nadzwyczajnego Zjazdu w Poznaniu, podjętą 10 czerwca 1995 r.⁸⁶.

Po kilkuletniej obserwacji funkcjonowania harcerstwa w Polsce światowe biura organizacji skautowych doceniły starania władz Związku w kierunku zjednoczenia ruchu harcerskiego w Polsce i uchyliły ten wymóg przyznając ZHP prawo wyłącznego reprezentowania harcerstwa polskiego w światowych organizacjach skautowych. Proces akcesji został zakończony. W lipcu 1996 r. podczas światowych konferencji skautowych odbyły się celebracje przywró-

cenia Związku Harcerstwa Polskiego w prawach członkowskich:

- 34 World Scout Conference w Norwegii przywróciła ZHP prawa członkowskie w World Organization of the Scout Movement.
- 29 World Conference w Kanadzie przywróciła ZHP prawa członkowskie w World Association of Girl Guides and Girl Scouts.
- Rok później (1997) podczas Zgromadzenia Generalnego Światowej Skautowej Unii Parlamentarnej w Manili jej przewodniczącym wybrany został prof. Aleksander Łuczak, reprezentujący Parlamentarny Zespół Przyjaciół Harcerstwa. Naczelnik ZHP Ryszard Paclawski objął wówczas funkcję sekretarza WSPU⁸⁷.
- W roku 1998 ZHP został członkiem ISGF – International Scout and Guide Fellowship (Międzynarodowe Bractwo Skautów i Przewodniczek), które aktywizuje skautowych seniorów. W roku 2009 do władz Subregionu Europy Środkowej ISGF wybrano Teresę Tarkowską-Dudek. W roku 2018 Konferencja ISGF EC powierzyła jej funkcję przewodniczącej na kolejną kadencję.

KONTAKTY ZE ZWIĄZKIEM HARCERSTWA POLSKIEGO POZA GRANICAMI KRAJU

W grudniu 1990 r. podczas obrad XXVII Zjazdu w Bydgoszczy nastąpiła pierwsza próba nawiązania wzajemnych kontaktów. (W miesiącach przedjazdowych odbyło się kilka nieoficjalnych spotkań zorganizowanych przez tzw. bandę czworga⁸⁸ przy współudziale przedstawiciela ZHPpgK, przewodniczącego Rady Naczelnej ZHP i zastępcy naczelnika ZHP). Kolejną próbą był udział reprezentacji ZHPpgK w ognisku zorganizowanym na Zlocie

81. Elementy programu skautowego, tłum. A. Horoszkiewicz, A. Węgrzyn, red. K. Regulska, wyd. Gebethner i Ska, Warszawa 1991.

82. Sprawozdanie ..., op. cit., 1993, s. 26-32.

83. Sprawozdanie ..., op. cit., 1993, s. 17-18, 25; Uchwała nr 27 Rady Naczelnej ZHP z dn. 10.10.1992 r.

84. Jankowska H., Z lilijką i koniczynką w herbie, część 2, „Czuwaj”, 2011 nr 9, s. 27, zob. też: R. Paclawski, op. cit., s. 225-250.

85. Określenie nadane członkom nowo powstałych organizacji harcerskich przez Hankę Zawadzką.

86. Harcerzem być, op. cit., s. 15.

87. Paclawski R., op. cit., s. 192, zob. też: Harcerzem być, op. cit. s. 36.

88. „Banda czworga” nazwali siebie instruktorzy (hm. Stefan Mirowski, hm. Jan Rossman, hm. Halina Wiśniewska, hm. Anna Zawadzka), którzy wystąpili do władz państwowych z apelem w obronie ZHP przed próbą jego likwidacji.

80-lecia harcerstwa w 1991 r. w Pająku pod Częstochową.

Przygotowania do Zlotu

80-lecia harcerstwa

Władze ZHP mając świadomość konsekwencji wychowawczych niewłaściwie rozumianego pluralizmu organizacyjnego w harcerstwie starały się prowadzić dialog z nowo powstałymi organizacjami. Jednak starania te były odrzucane lub spotykały się z szykanami.

Kadra instruktorska Związku Harcerstwa Polskiego uznała, że być może skutecznym sposobem porozumienia będzie skautowa forma prezentacji różnic i podobieństw między organizacjami. Dobrą okazją wydawała się rocznica osiemdziesięciolecia powstania harcerstwa. ZHP zaproponował wspólny zlot harcerstwa polskiego wszystkich organizacji działających na terenie Polski i zagranicą. Długotrwałe pertraktacje z udziałem przedstawicieli władz państwowych i kościelnych zakończyły się fiaskiem. „Bracia odłączeni” chcieli własnego zlotu z ewentualnym (!) udziałem ZHP w charakterze zaproszonego gościa. (Kadrze instruktorskiej Związku trudno było zrozumieć postawę druhów, którzy jeszcze niedawno pełnili funkcje w tym samym hufcu i którzy nadal meldowali się stopniem instruktorskim nadanym im przez ZHP). Władze Związku nie mogły powiedzieć drużynom i hufcom przygotowującym się w 1991 r. do udziału w Światowych Dniach Młodzieży, że mogą zorganizować sobie „prywatne” wyprawy do Częstochowy, ponieważ na Zlocie 80-lecia harcerstwa nie ma dla nich miejsca. Po wyczerpaniu wszystkich możliwych form negocjacji podjęto decyzję o organizacji Zlotu 80-lecia w Pająku pod Częstochową. Równoległy zlot zorganizowany przez ZHR odbywał się

w Olsztynie pod Częstochową (uczestniczyły w nim również drużyny harcerskie z zagranicy). To wydarzenie umocniło podział harcerstwa w Polsce⁸⁹.

Ognisko 80-lecia zorganizowane w Pająku zbliżyło ZHP i ZHPpgK. Rozpoczął się trudny proces odzyskiwania wzajemnego zaufania wspierany spotkaniami delegacji władz w Polsce i w Anglii. Przełom, jak się zdaje, nastąpił podczas Zlotu Harcerstwa w Zegrzu, zorganizowanym przez ZHP w 1995 r. pod hasłem „Łączy nas Polska”. Uczestniczyły w nim drużyny harcerskie z 11 krajów (w tym: z Anglii, Argentyny, Australii i Stanów Zjednoczonych). Przybyli też harcerscy seniorzy, w tym uczestnicy Zlotu w Spale. W Głównej Kwaterze ZHP zorganizowano spotkanie władz organizacji harcerskich. /fot. 6/. W następnym roku kilku instruktorów z Polski zostało zaproszonych na kurs do Stanów Zjednoczonych. Piętnaście lat później ZHPpgK zorganizował w Zegrzu Światowy zlot 100-lecia harcerstwa „Twierdza”, wspierany logistycznie przez ZHP.

Szczególną rolę w procesie zmiany nastawienia do Związku Harcerstwa Polskiego odegrał kapelan ZHPpgK ks. Zdzisław Peszkowski. Jego „szaleństwo Wschodu” przekraczało możliwości organizacyjne nowo powstałych organizacji harcerskich. ZHP podjął to wyzwanie i realizuje je nieprzerwanie. Jak pisze Ryszard Paćłowski: „Akcja letnia dla Polaków ze Wschodu była od roku 1989 jednym z ważniejszych letnich przedsięwzięć Związku. Rokrocznie na terenie całej Polski wypoczywa polska młodzież z Białorusi, Czech, Litwy, Łotwy, Kazachstanu, Ukrainy i Węgier (były też grupy z Rosji, Gruzji, Mołdawii, Rumunii). W różnych latach liczba przyjmowanych osób wynosiła od 900

fot. 8. Jordania 2005, delegacja instruktorek ZHP na XXXII Światowej Konferencji WAGGGS

89. Paćłowski R., op. cit., s. 59-62.

do 1200”⁹⁰. /fot. 7/ W roku 1997 w akcji prowadzonej przez ZHP i ZHR na zlecenie Ministerstwa Edukacji Narodowej uczestniczyło 2300 osób⁹¹. ZHP wspiera też organizowane przez stowarzyszenie „Wspólnota Polska” oraz kościół katolicki akcje pomocy rzeczowej i zbierania książek. Drużyny, szczepy i hufce ZHP i ZHR oraz innych organizacji harcerskich współpracują na bieżąco z odradzającym się harcerstwem polskim na Białorusi, Litwie, Łotwie, Ukrainie i w Kazachstanie. Organizowana jest pomoc metodyczna, kształcenie kadry instruktorskiej, wspólne konferencje i seminaria, a także pomoc

przy organizowaniu imprez harcerskich w środowiskach polonijnych takich, jak na przykład Festiwal piosenki harcerskiej w Grodnie⁹². Hufce i chorągwie ZHP i ZHR wspierają śródroczną wymianę drużyn i zastępów.

Temat harcerstwa poza granicami Polski zaczął interesować badaczy historii. W listopadzie 2011 r. odbyło się w Gorzowie Wlkp. seminarium „Organizacyjna, wychowawcza i sportowa działalność polskiego harcerstwa na obczyźnie 1912-2010”, któremu przewodniczył prof. Marek Szczerbiński, prezentujący „Stan badań nad dziejami harcerstwa poza granicami Polski”⁹³.

MIĘDZYNARODOWY WYMIAR WSPÓŁCZESNEGO HARCERSTWA

o W Statucie ZHP § 2, pkt 4 zapisano: „ZHP jest członkiem światowej rodziny skautowej zrzeszonej w Światowej Organizacji Ruchu Skautowego (WOSM) i Światowym Stowarzyszeniu Przewodniczek i Skautek (WAGGGS) i Międzynarodowym Bractwie Skautów i Przewodniczek (ICGF). W § 8 stwierdzono: „1. ZHP utrzymuje kontakty z dziećmi i młodzieżą polonijną oraz Polakami mieszkającymi poza granicami kraju. 2. ZHP współdziała z organizacjami skautowymi zrzeszonymi w WOSM, WAGGGS i ISGF. 3. ZHP może współpracować także z innymi organizacjami, zwłaszcza dziecięcymi i młodzieżowymi w innych państwach oraz z organizacjami międzynarodowymi, których cele nie są sprzeczne z celami ZHP”⁹⁴.

o Uchwała XXIX Zjazdu mówi, że chcemy harcerstwa: „otwartego na świat, będącego częścią wielkiej, międzynarodowej rodziny skautowej”⁹⁵.

o W Dokumentach XXXIII Zjazdu za jeden z celów strategicznych uznano: „stwarzanie warunków przez harcerskie komendy do aktywnego uczestnictwa członków ZHP w wymianie doświadczeń z organizacjami skautowymi”⁹⁶.

KOORDYNACJA WSPÓŁPRACY MIĘDZYNARODOWEJ ZHP

Współpracę ZHP z organizacjami skautowymi koordynuje Wydział Zagraniczny Głównej Kwatery, który od 2001 r. prowadzi Ewa Lachiewicz-Walińska we współpracy z komisarską ds. kontaktów z WAGGGS i komisarzem ds. kontaktów z WOSM. W roku 2015 w wydziale tym działało kilka specjalistycznych zespołów. Ich nazwy informują o kierunkach aktywności międzynarodowej ZHP.

o Zespół ds. współpracy z harcerstwem polskim za granicą. Od momentu powstania do 2010 r. prowadzony przez Halinę Jankowską „Misię”, któ-

90. „Szaleństwo Wschodu” – program wspierania harcerstwa powstającego w skupiskach Polaków na terenie b. republik radzieckich przez organizacje harcerskie działające w Polsce. Zob. też: R. Paclawski, op. cit., s. 65.

91. Harcerzem być, op. cit., s. 151.

92. Tamże.

93. Z notatki na stronie internetowej ZHP wynika, że referaty wygłosili goście z zagranicy: dr Antoni Herkulan Wróbel OFM z Argentyny, dr Joanna Pylat z Londynu, ks. prof. Roman Nir z Chicago, Krystyna Buyukardicli z ZHPpgK w Londynie oraz: dr Wiesław Kukla i dr Dariusz Matelski z Poznania, dr Wiesław Hładkiewicz, Ryszard Krassowski i Marek Musielak z Zielonej Góry, dr Krzysztof Wasilewski z Gorzowa Wlkp.

94. Statut ZHP uchwalony przez XXXVII Zjazd, za: www.zhp.pl

95. Uchwała XXIX Zjazdu ZHP

96. Dokumenty XXXIII Zjazdu ZHP, HBW „Horyzonty”, Warszawa 2006, s. 23.

rej osobowość sprzyjała rozwojowi współpracy z harcerstwem polskim na zachodzie i na wschodzie.

- Zespół „IZA” ds. wspierania współpracy międzynarodowej w hufcach i chorągwiach.
 - Zespół ds. Europy Środkowej oraz Zespół ds. Europy Wschodniej i Kaukazu.
 - Zespół ds. organizacji niemieckojęzycznych.
 - Zespół ds. JOTI (Jamboree on the Internet w trzeci weekend października).
- Wszystkie formy współpracy międzynarodowej rozpoczęte w okresie akcesyjnym zostały zintensyfikowane po jego zakończeniu. Delegacje ZHP uczestniczą w europejskich i światowych konferencjach skautowych. (W roku 2005 w XXXII Światowej Konferencji WAGGGS wzięło udział aż pięć instruktorów, które zrobiły furorę występując podczas International Market w regionalnych strojach ludowych) /fot. 8/.
- Związek utrzymuje stałe kontakty z organizacjami członkowskimi WOSM i WAGGGS, szczególnie w regionie europejskim i subregionie środkowo-europejskim. Harcerki i harcerze biorą udział w zlotach skautowych – Jamboree ⁹⁷, Roverway, Moot, InterCamp ⁹⁸, JOTI. Rozszerzyły się możliwości wyjazdów na obozy zagraniczne, z których członkowie ZHP korzystają stosownie do posiadanych środków finansowych. Uczestnictwo ZHP w projektach, zlotach, seminariach czy konferencjach skautowych – europejskich i światowych ograniczają jedynie możliwości finansowe Związku.

PRZYKŁADY WYBRANYCH FORM
MIĘDZYNARODOWEJ AKTYWNOŚCI ZHP
PO 1996 R.

1 / ZHP organizuje lub współorganizuje konferencje, kursy, seminaria i warsz-

taty służące wymianie doświadczeń między członkami organizacji skautowych, np.:

- w kwietniu 1997 r. w Harcerskim Ośrodku „Perkoz” odbyło się seminarium Europejskiego Regionu WOSM i WAGGGS „Wychowanie do wolności, wychowanie do wartości”,
 - w 2006 r. Światową Konferencję ICCG w Warszawie współorganizował Wydział Zagraniczny GK ZHP,
 - w czerwcu 2007 r. VI Europejską Konferencję ISGF w Krakowie włączono do obchodów 750-lecia lokacji miasta,
 - w październiku 2008 i 2015 r. odbyły się w Gdańsku spotkania organizacji skautowych krajów regionu Morza Bałtyckiego,
 - w czerwcu 2011 r. do udziału w konferencji „Europa aktywnego obywatelstwa: wolontariat” na wniosek ZHP zaproszeni zostali komisarze zagraniczni organizacji skautowych z Ukrainy, Azerbejdżanu, Gruzji i Mołdawii (konferencję zorganizował Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny w okresie polskiej prezydencji w Radzie UE).
- 2 / ZHP jest organizatorem międzynarodowych zlotów skautowych, np. InterCamp (2015), CEI (1998, 2008 i planowany 2016) oraz ubiega się o nominację gospodarza „Jamboree 2023”. (Na promocję kandydatury ZHP Ministerstwo Spraw Zagranicznych przyznało specjalny grant).
- 3 / ZHP współpracuje z harcerstwem polskim za granicą, w tym z organizacjami mniejszościowymi ⁹⁹:
- drużyny harcerstwa polskiego za granicą uczestniczyły w zlotach

97. W 2007 roku w Jamboree z okazji stulecia skautingu uczestniczyło 800 harcerek i harcerzy z Polski.

98. Złoty InterCamp to międzynarodowe spotkania odbywające się w okresie Zielonych Świątek. Złoty organizuje stowarzyszenie InterCamp, skupiające organizacje skautowe z 10 krajów (Belgia, Czechy, Francja, Holandia, Kanada, Niemcy, Polska – od 2009 r., Szwajcaria, USA, Wielka Brytania). Z Polski na te zloty wyjeżdża corocznie ok. 400 harcerek i harcerzy.

99. Określenie organizacje mniejszościowe odnosi się do organizacji skautowych/harcerskich działających w środowisku mniejszości narodowych za granicą. Z inicjatywy skautów węgierskich w krajach, gdzie takie organizacje istnieją, organizowane były polsko-węgierskie konferencje skautowe.

jubileuszowych (Zegrze 1995, Gniezno 2000, Kielce 2007, Kraków 2010),

- o w lutym 2003 r. z okazji roku „Kamyka” redaktorzy miesięcznika „Czuwaj” zorganizowali międzynarodową konferencję „Metoda zuchowa Aleksandra Kamińskiego – tradycja i teraźniejszość”, która była sponsorowana przez Senat RP; uczestniczyli w niej zuchmi-strze i zuchmistrzynie z organiza-cji harcerskich działających w Pol-sce i za granicą – w Anglii, na Białorusi, w Czechach, na Litwie i w Stanach Zjednoczonych ¹⁰⁰.

4 / ZHP uczestniczy w zagranicznych obchodach rocznic historycznych. Na przykład w 1997 r. harcerki i har-cerze realizujący zadanie programo-we „Mazurek” wzięli udział w apelu pod Monte Cassino w 200. rocznicę powstania hymnu polskiego. Wiele-dniowa wizyta „pilotowana” była przez skautów włoskich i zapoczątkowała coroczne harcerskie wypra-wy Szlakiem 2 Korpusu Wojska Pol-skiego we Włoszech. /fot. 9/.

5 / ZHP wspiera inicjatywy organizacji skautowych, na przykład w 2011 r. gościem honorowym praskiej kon-ferencji „Przysięgam na mój honor. Znaczenie przyrzeczenia skautowe-go” był senator RP Adam Massal-ski, ówczesny przewodniczący ZHP. Konferencja podsumowała prace (prowadzone m.in. przez Muzeum Harcerstwa) nad znaczeniem przy-rzeczenia skautowego w historii or-ganizacji skautowych (szczególnie w latach 1945-1989).

6 / ZHP współpracuje z organizacjami społecznymi zajmującymi się ada-ptacją społeczną osób ubiegających się o status uchodźcy. Na przykład

w 2006 r. w akcji Polskiego Czerwo-nego Krzyża – „@lterCamp” człon-kowie Związku realizowali projekt „Paczka dla uchodźcy”.

Organizacja pozarządowa Związek Harcerstwa Polskiego poprzez czynne członkostwo w WOSM i WAGGGS ma większe niż pozostałe NGO-sy w Polsce możliwości pozyskania partnerów za-granicznych. Władze Związku starają się wykorzystać je do zapewnienia członkom organizacji stałych kontaktów z rówieśnikami – skautami i skautkami z całego świata.

Z dokumentu „Współpraca zagraniczna. Członkostwo ZHP w światowych orga-nizacjach skautowych” ¹⁰¹ przygotowa-nego na Zjazd ZHP wynika jednak, że w pierwszej dekadzie XXI w. harcerstwo nie w pełni wykorzystało możliwości wynikające z przynależności do skautin-gu. Łatwość, z jaką jednostki organiza-cyjne Związku nawiązywały kontakty z ich odpowiednikami w organizacjach skautowych, nie przekładały się bowiem na możliwości pozyskiwania przez nie środków finansowych (przeznaczonych na ten cel przez Unię Europejską). Wiele wniosków złożonych w MEN wróciło niezatwierdzonych bez podania powo-dów decyzji, co nie zdarzało się w okre-sie międzywojnia, gdy harcerstwo uzna-wano za partnera państwa w wychowa-niu. Mimo tych trudności każdego roku tysiące harcerek i harcerzy wyjeżdżało i wyjeżdża na międzynarodowe zloty i obozy skautowe, a drużyny harcerskie przyjmują skautki i skautów na swoich obozach. Projekty prowadzone przez chorągwie ZHP z ich odpowiednikami w organizacjach skautowych wpisują się doskonale w ogólnoeuropejski pro-ces wzajemnego poznawania kultur. Skauting i harcerstwo dysponując zasobami ludzkimi, unikalną metodą dzia-

100. Metoda zuchowa Aleksandra Kamińskiego – tradycja i teraźniejszość. Materiały z konferencji 14-16.11.2003, red. A. Czetwer-tyński, H. Jankowska, wyd. HBW „Horyzonty”, Warszawa 2004, s. 5-8.

101. Ze sprawozdania Wydziału zagranicznego na Zjazd ZHP w 2009 roku.

łania sprawdzoną w stuletniej historii, udowadniają, że autentyczne pokojowe współistnienie i braterstwo narodów jest możliwe.

Nie sposób w krótkim szkicu choćby tylko wymienić wszystkich działań podejmowanych przez harcerstwo, a wskazujących na jego międzynarodowy charakter. Aktywność ZHP jest tu wielowatkowa i wielopłaszczyznowa. Instruktorzy i instruktorzy, harcerki i harcerze uczestniczą w projektach skautingu europejskiego i światowego oraz są inicjatorami i organizatorami projektów adresowanych do skauetek i skautów innych krajów. Skala rozwoju międzynarodowej aktywności harcerstwa jest ogromna. Wystarczy porównać dane z różnych okresów. Przykładowo: w latach 2002-2004 przedstawiciele ZHP uczestniczyli w seminariach europejskich na temat zarządzania organizacją, świadomości międzykulturowej, wychowania międzynarodowego, programu i pracy z kadrą, wdrażania polityki młodzieżowej, wolontariatu, świadomości gender mainstreaming, partnerstwa z podmiotami zewnętrznymi ¹⁰². W roku 2007 instruktorki i instruktorzy brali udział w seminariach i warsztatach zorganizowanych w 27 miejscach w Europie. W pierwszym półroczu 2015 r. przedstawiciele ZHP uczestniczyli w seminariach i konferencjach, które odbyły się w Belgii, Czechach, Holandii, Irlandii, Japonii, Niemczech, Słowenii i na Wę-

grzech. Związek jest jednym z 10 partnerów projektu „Skauting sposobem na aktywne globalne obywatelstwo w Europejskim Roku Rozwoju 2015 i w przyszłości”, w którym uczestniczą europejskie organizacje skautowe i ekologiczne. W maju ponad 2500 skauetek i skautów z 20 krajów uczestniczyło w InterCamp, który odbył się w Nysie, a instruktorzy Zespołu projektu „Jamboree 2023” odwiedzili w Mediolanie wystawę EXPO 2015 poszukując rozwiązań przydatnych w projektowaniu miasteczka złotowego na to wydarzenie.

Na Złot 100-lecia Związku Harcerstwa Polskiego (Gdańsk – sierpień 2018) przyjechało 37 zastępów z zagranicy, w tym: 23 zastępy skauetek i skautów działających w organizacjach różnych krajów świata oraz 14 zastępów polskich harcerek i harcerzy z 5 krajów Europy. Na pobyt Polaków pozyskano dofinansowanie z Senatu RP. Goście z organizacji skautowych byli też w kadrze Złotu – moduły programowe obsługiwało 56 skauetek i skautów z 17 krajów. Złot odwiedziły polskie władze państwowe i liczni goście zagraniczni. Za dwa lata na Wyspie Sobieszewskiej odbędzie się European Jamboree 2020.

Jak widać, Związek Harcerstwa Polskiego jest immanentną częścią ruchu skautowego, a polskie zuchy, harcerki, harcerze, instruktorki i instruktorzy są członkami liczącej obecnie ok. 50 milionów światowej rodziny skautowej.

fol. 9. Monte Cassino 1997, harcerki i harcerze podczas apelu pod Monte Cassino w 200. rocznicę powstania hymnu polskiego

102. Ze sprawozdania Wydziału zagranicznego GK ZHP na posiedzenie Rady Naczelnej ZHP.

INTERNATIONAL ASPECT OF POLISH SCOUTING AND GUIDING – HISTORICAL ANALYSIS

Harcerstwo – Polish scouting, or more precisely Polish scouting and guiding, aims to prepare youth for life in the world. The methods used by Polish scouting are an interesting topic for the historians exploring social movements. This article speaks about Polish scouting in relation to world scouting and their interactions in historical terms. This is conducted in chronological order. One century of existence of Polish scouting and guiding is divided into four periods:

1910-1918 – from organising the first troops to establishing of the Polish Scouting and Guiding Association (ZHP)

1919-1949 – years of international relations of Polish Scouts and Polish Guides

1957-1989 – period of internationalist education in ZHP

1990-2015 – international dimension of contemporary scouting

There are three key issues occurring during the whole century: participation of Polish scouting in global scouting, relations between ZHP and youth organisations in other countries as well as Polish scouting abroad. The first part of the article refers to Andrzej Małkowski and Olga Małkowska as the first ambassadors of Polish scouting and guiding in the world. In the second section there is a presentation of history of the ZHP-WOSM and ZHP-WAGGGS relations, Polish participation in international jamborees and camps as well as Polish scout and guide leaders appearances at world scout or guide conferences. It also contains a reenumeration of ZHP initiatives and international events organised in Poland. This period is concluded with a paragraph about Polish scouting abroad. The third part of the article, covering the Polish People's Republic, refers to central programme proposals and scout units competitions related to international topics, taking notice of the important role of scout and guide leader schools. In the final part, covering contemporary period, there is a description of ZHP's step by step reversion to world organisations of scouting and guiding. Finally, examples of international activities of ZHP are listed.

fot. 1. Pittsburg 1915, Zjazd i kurs naczelników okręgowych Związku Sokolstwa Polskiego w Ameryce z udziałem Andrzeja Małkowskiego

fot. 2. Londyn 1939, Olga Małkowska odbiera z rąk przyszłej królowej angielskiej Elżbiety II Brązowy Krzyż Zasługi za działalność w ruchu skautowym

fot. 3. Bucze 1932, VII Światowa Konferencja Skautek pod przewodnictwem Olgi Małkowskiej

fot. 4. Oleśnica
1991, warsztaty
„Trainer for
trainers”
przeprowadzone
przez
przedstawicielki
WAGGGS
w Centralnej
Szkołe
Instruktorów
Zuchowych
w Oleśnicy

fot. 5. Załęcze
Wielkie 1992, kurs
przygotowujący
kadre do
planowania pracy
w organizacji
skautowej,
zarządzania nią
i prowadzenia
kształcenia
prowadzony przez
trenerów WOSM
w Centralnej Szkole
Instruktorskiej
ZHP w Załęczu
Wielkim

fot. 6. Warszawa
1995, spotkanie
władz ZHP
i ZHP pą Kraju
w Głównej
Kwaterze ZHP

fot. 7. Warszawa
1997, akcja letnia
dla Polaków ze
Wschodu

fot. 8. Jordania
2005, delegacja
instruktorek
ZHP na XXXII
Światowej
Konferencji
WAGGGS

fot. 9. Monte
Cassino 1997,
harcerki i harcerze
podczas apelu pod
Monte Cassino
w 200. rocznicę
powstania hymnu
polskiego